МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра управління земельними ресурсами

САНДОЛЬСЬКА ЛЮДМИЛА ЄВГЕНІВНА

«Модернізація системи адміністрування землями сільськогосподарського призначення для розвитку сільських територіальних громад»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня
галузі знань 19 «Архітектура та будівництво»
спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
за освітньо-професійною програмою «Землеустрій та кадастр»

Науковий керівник:
Чорний С.Г., д-р с.-г. наук, професор

Рецензент:
Коваль О.О.
Директор ТОВ «Лімб»

Миколаїв - 2023

ЗМІСТ

Вступ ……..3

Розділ І. Наукові засади розвитку територіальної громади в Україні ……7

1.1. Сутність та принципи функціонування територіальної громади …….7

1.2. Механізми децентралізації влади в громадах сільської місцевості ..…16

1.3. Вивчення досвіду європейських країн в реформуванні територіальної громади ……..21

Висновки ……..27

Розділ ІІ. Методологічні основи розвитку територіальної громади в Україні ……...29

2.1. Адміністративно-територіальний устрій Миколаївської області у результаті реформи децентралізації ……...29

2.2. Аналіз діяльності у сфері використання земельних ресурсів Березанської селищної ради …….35

Висновки ……..39

Розділ ІІІ. Напрями реформування об'єднаної громади ……...41

3.1. Оцінка програм розвитку використання земель сільськогосподарського призначення ОТГ ……..41

3.2. Обґрунтування заходів у децентралізації системи управління територіальною громадою …….44

3.3. Пропозиції щодо напрямів модернізації системи публічної влади в адміністративному районі України ……47

Висновки ……..52

Розділ IV. Охорона праці в професійній діяльності ……...53

Висновки та пропозиції ……...64

Список використаних джерел ……67

ВСТУП

Актуальність теми. Місцеве самоврядування як інститут публічної влади в нашій державі є продуктом поступового прогресивного розвитку людської цивілізації, витоки якого сягають часів існування у слов'ян сусідської общини (громади), яка організовувала свої справи самостійно, на свій розсуд і самостійно розпоряджалася ресурсами, якими володіла. Місцеве самоврядування як ознака демократичного політичного режиму, де вся повнота влади належить народу (на відміну від тоталітарного чи авторитарного типу політичного режиму) є не лише окремою підсистемою публічного управління й адміністрування та інституцією громадянського суспільства, а ще й політико- правовим механізмом реалізації публічних завдань. Сьогодні на рівні адміністративного району формуються певні моделі самоврядної політики органів місцевого самоврядування, що є проявом актуалізації формування національної моделі організації діяльності самоврядних структур. Але відсутність ефективної політики органів державної влади відносно роз'яснення мети і завдань реформування у сфері місцевого самоврядування негативно позначається на ставленні суспільства до більшості сучасних реформ, у тому числі й децентралізації, і водночас є важливим фактором зниження довіри до інститутів влади на національному, регіональному та місцевому рівнях. У сучасному публічному управлінні в умовах реформування місцевого самоврядування актуалізуються саме питання формування і вдосконалення діяльності цих організаційних структур. Тривалі теоретичні дослідження і накопичений управлінський досвід свідчать про те, що знання організаційних технологій і навички їх використання є найважливішим ресурсом діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС), які дають змогу отримати очікуваний результат з найменшимивитратами.

Загальнотеоретичні питання організації, правового регулювання і практики застосування місцевого управління в Україні знайшли відображення в працях вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків: В. Бакуменка, Р. Безсмертного, Ю. Ганущука, І. Дегтярьової, І. Дробота, І. Козюри, В. Куйбіди, С. Чернова та ін. Теоретичні проблеми державного управління, публічного управління та адміністрування, співвідношення централізації та децентралізації, відносин між владою та суспільством досліджували такі вітчизняні вчені, як В. Авер'янов, М. Баймуратов, Ю. Сурмін, В. Сиченко, В. Токовенко, О. Шпак та ін.

Перед Україною стоїть проблема здійснення реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади, ефективне впровадження в життя якої сприятиме реалізації політики європейської інтеграції та розвитку співробітництва з європейськими інституціями. Важливою стратегією у сфері європейської інтеграції передбачено швидкий комплексний перехід до сучасних методів роботи, сприяння розвитку міжвідомчої взаємодії на горизонтальному рівні, розширення повноважень середньої та нижньої управлінських ланок у сфері обміну інформацією, заохочення активності, ініціативності, глибокої продуманості пропозицій і бачення кінцевих результатів їх реалізації, вивчення та використання кращих практик зарубіжного досвіду в процесі модернізації системи організації публічної влади. Тому вважаємо тему дипломної роботи з огляду на останні напрацювання щодо розвитку системи публічного управління та адміністрування в Україні досить актуальною.

Мета дипломної магістерської роботи – вивчення процесів соціально-економічного розвитку територіальних громад з позиції досягнення цілей адміністративно-фінансової модернізації, виявлення ризиків у формуванні їх фінансово-економічного потенціалу, наукове обґрунтування напрямів удосконалення інструментарію реалізації реформ у частині досягнення

спроможності громад.

Відповідно до мети було поставлено такі завдання:

- ✓ узагальнити наукові праці сучасних вітчизняних учених щодо організації діяльності органів публічної влади на місцевому рівні з метою визначення проблемного поля дослідження, уточнити понятійно-категорійний апарат;
- ✓ здійснити аналіз нормативно-правового забезпечення діяльності публічної влади в адміністративному районі в умовах децентралізації;
- ✓ розглянути наукові підходи до модернізації системи публічного управління територіями громад;
- ✓ дослідити історичну ретроспективу адміністративно-територіального поділу Миколаївської області з метою визначення періодизації створення адміністративно-територіальних утворень;
- ✓ визначити особливості здійснення публічної влади в адміністративному районі України;
- ✓ дослідити та згрупувати концептуальні підходи до реформування адміністративно-територіального устрою в Україні, визначити систему існуючих принципів та запропонувати нові;
- ✓ розробити інституційну модель та запропонувати напрями модернізації існуючої системи публічної влади в адміністративному районі України.

Об’єкт дослідження – процеси стимулювання соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади вироблення та реалізації стратегій розвитку об'єднаної територіальної громади.

Методи дослідження: системний підхід – для теоретичного визначення сутності соціально-економічного розвитку територіальних громад та його оцінки; методи порівняльного аналізу та синтезу – для виявлення закономірностей забезпечення соціально-економічного розвитку

територіальних громад; статистичні методи для оцінки ефективності стимулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад; економіко-математичного моделювання – для обґрунтування впливу інструментів бюджетної політики на соціально-економічний розвиток територіальних громад.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в теоретико-методологічному і правовому обґрунтуванні розробки практичних рекомендацій щодо модернізації системи публічної влади в адміністративному районі України, а саме: запропоновано та науково обґрунтовано концептуальний підхід до модернізації системи публічної влади в адміністративному районі України, який інтегрує сукупність теоретико- прикладних положень щодо вдосконалення системи публічної влади на основі впровадження в діяльність принципів належного врядування, що в комплексі формують низку заходів з орієнтацією на більш ефективне використання інституту представництва інтересів територіальних громад району й архітектоніки публічної влади через обґрунтування доцільності переходу до нових управлінських структур.

Структура та обсяг роботи. Дипломна магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 72 сторінки комп’ютерного тексту, що містить 6 малюнків та 3 таблиць. Список використаних джерел із 66 найменувань.

РОЗДІЛ І.
НАУКОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ.

1.1. Сутність та принципи функціонування територіальних громад.

Децентралізація не є феноменом XX чи XXI ст. Вона почалася набагато раніше – ще коли створювалися такі відомі держави як Давня Греція і Стародавній Рим. Класичним тут є саме антична Греція – були міста-поліси, які формували місцеве управління, і повноваження їх були надзвичайно великими вони вирішували питання податків, війни і миру, торгівлі і навіть міжнародних відносин. Площа Греції і зараз відносно невелика, а розміри полісів взагалі на той час були відносно невеликими – приблизно, як наші райони, хоча були і більші і менші. І хоча переважало там сільське населення – все ж таки центром тогочасного життя були саме міста. [1]

За своїм політичним видом, структура державних органів грецьких полісів середини I тис. до н.е. поділялася на два основних типи: поліси, де панувала демократія і поліси з олігархічним (або аристократичним типом). Для полісів з високим рівнем економіки, інтенсивним сільським господарством, розвиненим ремеслом і активною торгівлею був більш характерний демократичний тип державного устрою. Демократичний лад як би увінчував інтенсивну економіку, динамічну соціальну структуру торгово-ремісничих полісів. [14]

Олігархія, навпаки, в більшості випадків уособлювала в політичній галузі консервативну аграрну економіку та більш традиційні суспільні відносини. Найвищим законодавчим органом були Народні збори, участь у яких надавалася тільки повноправним громадянам, які досягли відповідного

віку, були вільними, були автохтонним корінним населенням (а не чужинцем) і не мали боргових зобов'язань (аналогічне ми бачимо і в наш час – інститут отримання громадянства). Жіноча частина населення не мала права брати участь у політичному і громадському житті суспільства [13].

До повноважень Народних зборів входило і такий надзвичайний захід як остракізм, тобто заборона перебувати на рідній території – вигнання [15].

Сьогодні демократія є найжиттєздатнішим типом політичного режиму, вона дає можливість громадянам не тільки обирати лідерів, але ще й контролювати владу [13]. Незважаючи на ті труднощі та складнощі, що виникають в рамках демократичної форми організації суспільства, саме народовладдя найкраще відповідає вимогам сучасності і допомагає вирішити ті проблеми, що неодмінно виникають [13].

Відсутність впродовж тривалого часу політичної волі для проведення повноцінної масштабної децентралізації влади в нашій державі стала однією з причин посилення відцентрових рухів на сході нашої країни. Наслідками тотальної політики централізації влади в Україні стали [9]:

- ✓ велика територіальна залежність від центру та бюджету;
- ✓ зниження рівня інвестиційної привабливості сільських територій;
- ✓ слабкість громад в питаннях інфраструктури, фінансів та кадрової політики;
- ✓ деградація більшої частини сільської місцевості;
- ✓ ускладнення демографічної ситуації;
- ✓ низький рівень надання населенню публічних послуг;
- ✓ зниження рівня довіри до влади;
- ✓ підвищення рівня корумпованості влади;
- ✓ зниження ефективності управлінських рішень [9].

На початку реформи у 2014 році тільки 6 регіонів в к були самодостатніми, наслідком чого став значний регіональний дисбаланс, а

відповідно і якість життя та послуг, які отримують наші співгромадяни. Цей стан вимагав негайного проведення кардинальних реформ в плані державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в нашій державі. [25]

Реформа децентралізації включає в себе добровільне об’єднання та укрупнення існуючих територіальних громад, фінансову децентралізацію, надання громадам нових повноважень та можливостей [5].

Реформа децентралізації дала поштовх до формування та значного покращення найближчого до громадянина інституту влади– місцевого самоврядування [6].

Добровільне об'єднання територіальних громад дозволило новоствореним органам місцевого самоврядування дістати повноваження і ресурси, які раніше були тільки у міст обласного значення [7].

Інтереси громадян, які проживають в межах об’єднаної громади, тепер представляють обраний населенням голова, депутати і виконавчі органи ради угромаді, які забезпечують втілення в життя наданих законом повноважень в інтересах певної громади. У населених пунктах, які увійшли до складу нової об’єднаної громади, право мешканців на місцеве самоуправління та надання послуг громадянам забезпечує інститут старостату. [11]

Відповідно до Закону України «Про добровільне об’єднання територіальних громад» збільшення чи створення нових громад здійснюється виключно методом добровільного об’єднання з врахуванням думки місцевих жителів. Обов’язковим при плануванні утворення нових громад є визначення потенційних ресурсних можливостей громади для економічного і соціального розвитку і можливості якнайповніше забезпечити надання якісних послуг мешканцям [3].

Фінансова децентралізація.

Ефективне місцеве самоврядування та забезпечення ним прогресивного

соціально-економічного розвитку власних територій повинно супроводжуватися якісним та кількісним збільшенням ресурсної та фінансової бази [2].

Тому із внесенням змін до Податкового та Бюджетного кодексів, від 1січня 2015 року місцевим самоврядуванням отримано більше фінансів для підвищення економічної спроможності та можливості вирішення наявних власних проблем її труднощів [10].

Об’єднані громади отримали набагато більше повноважень та ресурсів, які до цього мали тільки міста обласного значення, зокрема – зарахування до місцевих бюджетів об'єднані територіальні громади 60% податку на доходи фізичних осіб на власні витрати. Також на розвиток громад повністю надходять кошти від податків: єдиного, на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт) [10].

До того ж, об'єднані територіальні громади мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи прямі відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих повноважень держава їм надає певні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо). Нові законодавчі зміни також надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет» [17].

«Такі покращення вже показали перші помітні результати. Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2021 рік збільшилися на 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн). Це - справжній діючий інструмент впливу на отримання результату [11].

Нові повноваження та можливості.

Об’єднані територіальні громади, крім зростання власних фінансових

можливостей, у результаті проведення політики децентралізації мають й інші інструменти забезпечення економічного розвитку – і здійснення зовнішніх запозичень, і самостійне обрання установ з обслуговування коштів місцевих бюджетів відносно свого розвитку та власних надходжень бюджетних установ. Децентралізовано повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства, органам місцевого самоврядування надано право самостійно визначати містобудівну політику [17].

Після прийняття великої кількості законів щодо децентралізації повноважень та регулювання земельних відносин громади також дістануть право розпоряджатися землями за межами населених пунктів. Верховною Радою України прийнято закони, що дають можливість децентралізувати частину повноважень центральних органів влади щодо надання базових адміністративних послуг: реєстрацію нерухомості, бізнесу, місця проживання особи – передавши їх на рівень місцевої влади.» [16]

«Напрацьовані законопроєкти, повинні розмежувати повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, дозвілля, соціально-економічного розвитку, інфраструктури між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на кожному з територіальних рівнів адміністративно-територіального устрою України.» [12]

Цілі та завдання реформи децентралізації влади в Україні.

Сформувати нову територіальну основу для діяльності органів влади шляхом [15]:

- ✓ визначення адміністративно-територіального устрою нового базового рівня для утворення на новій територіальній основі реально спроможних територіальних громад;
- ✓ визначення адміністративно-територіального поділу субрегіонального (районного) рівня як територіальної основи для діяльності органів

державної влади;

- ✓ визначення засад адміністративно-територіального поділу країни, порядку утворення, ліквідації, встановлення і розширення меж адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів відповідно до європейських стандартів;
- ✓ створення та адміністрування Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів України в процесі виконання нової бюджетної програми "Електронне урядування у сфері розвитку громад та територій України" [15].

Сформувати ефективне місцеве самоврядування і якісну систему територіальної організації влади на новій територіальній основі шляхом:

- ✓ закріплення реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні шляхом внесення відповідних змін до Конституції України;
- ✓ розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, в тому числі щодо повноважень територіальних органів центральних органів виконавчої влади, їх підрозділів з урахуванням принципу субсидіарності та нової територіальної основи;
- ✓ впровадження збалансованої бюджетної моделі надходжень та витрат органів місцевого самоврядування на виконання власних та делегованих повноважень;
- ✓ переформатування місцевих державних адміністрацій відповідно до нової компетенції, основними повноваженнями яких буде забезпечення законності та правопорядку, додержання прав і свобод громадян, виконання державних і регіональних програм, забезпечення координації (взаємодії) діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади, здійснення адміністративного нагляду за

законністю актів органів місцевого самоврядування;

- ✓ розвитку форм міжмуніципального співробітництва, зокрема щодо створення та діяльності міських агломерацій;
- ✓ вирішення питання щодо відкритості та прозорості адміністрування місцевих податків і зборів органами місцевого самоврядування;
- ✓ створення сприятливих правових умов для залучення жителів територіальних громад до прийняття управлінських рішень на місцях, розвиток форм місцевої демократії [17].

Створення та адміністрування Єдиного державного реєстру актів органів місцевого самоврядування в рамках виконання нової бюджетної програми "Електронне урядування у сфері розвитку громад та територій України"; створення та адміністрування Державного реєстру повноважень органів місцевого самоврядування в рамках реалізації нової бюджетної програми "Електронне урядування у сфері розвитку громад та територій України" [18].

Над реформою працюють: Президент України, Головний департамент регіонального та кадрового розвитку та Департамент місцевого самоврядування та децентралізації, Офіс Президента України, Комітет Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування, Міністерство розвитку громад та територій України, Асоціація сільських, селищних рад та об'єднаних громад, Українська асоціація районних та обласних рад, Асоціація об'єднаних територіальних громад, Асоціація міст України, Обласні державні адміністрації, Районні ради, Районні державні адміністрації, Програма "U-LEAD з Європою" [20].

Мета реформи – формування нового більш ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для жителів, надання

високоякісних та доступних публічних послуг, становлення і реорганізація інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та громад.

Реформа передбачає відповідальність органів місцевого самоврядування перед виборцями – за ефективність своєї роботи, а перед державою – за її законність. [21]

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (01.04.2014 р.), Законів «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015 р.) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації [21].

Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади [21].

За 4 роки реформи було створено 882 об'єднані територіальні громади, що об'єднали 4043 громади (36,7% від загальної кількості місцевих рад станом на 01.01.2015 року), це 38% території України і близько 69% населення [22].

12 червня 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв низку розпоряджень щодо визначення нових адміністративних центрів та затвердження територій громад областей. В результаті в країні створено 1469 спроможних територіальних громад (в т.ч. 31 територіальна громада на непідконтрольній території в межах Донецької та Луганської областей) [22].

Мешканців спроможних громад вже не відправляють вирішувати питання в район чи область - це все вже вирішує місцева влада: голова, депутати ради громади та її виконком [11]. Освіта, медицина, адміністративні послуги, дороги, освітлення, водопостачання, сміття, благоустрій, забудова і

навіть безпека – компетенція влади територіальної громади. Саме влада громади, і більше ніхто, займається вирішенням більшості місцевих питань, має на це кошти і несе за це усе повну відповідальність [11].

Мешканці територіальних громад мають поруч ефективну спроможну владу, яку самі обирають і на діяльність якої можуть впливати. Як наслідок – в містах і селах громади доступніші та якісніші послуги, більш сприятливі умови життя [30].

Спроможна громада - це ефективна, зрозуміла і зручна для мешканців система управління територією [11].

З'являються можливості для тих, хто хоче змін. Звичайно, ми розуміємо, що новоутворені громади не стануть автоматично заможними. Так, дійсно, там з'являється більше повноважень і фінансів. Але це ще не означає повний успіх. На шляху до нього потрібні лідери, готові діяти рішуче, професіонали, які б змогли залучити і раціонально використати наявні кошти, керівники, які були б готові нести повну відповідальність за свою роботу перед жителями і державою» [10].

Після утворення нових громад такі місцеві лідери отримують свій шанс: стають головами громад, депутатами, старостами чи громадськими активістами. Для них - це можливість очолити зміни тут і зараз, проконтролювати фінансовий потік, зробити своє місто чи село кращим, стати частиною успіху нашої держави [10].

У спроможних громадах активізуються нові місцеві лідери. Формується основа сильної країни [10].

Повноваження, ресурси і відповідальність передаються від центральної влади на місця, бо тільки так можна побудувати міцну державу, стійку до політичних змін всередині та зовнішніх зазіхань [9].

Рушійною силою в країні стають не політики і чиновники, (як це було раніше) а сильні заможні громади. Вони долають недовіру людей до будь-

яких органів влади, бо починають дійсно піклуватися про них: надають якісні та доступні послуги, будують шляхи сполучення та іншу інфраструктуру, турбуються про безпеку людей, не чекаючи, поки це зробить хтось «згори» - з області, чи на державному рівні. В територіальних громадах тепер на це є і повноваження, і кошти. Тому там зростає довіра до влади, підвищується патріотизм, зникає відчуття безпорадності, збільшується активність людей [12].

Країну, яка складається з таких сильних громад, важко розхитати і зсередини, і ззовні [15].

1.2. Механізми децентралізації влади в громадах сільської місцевості.

Протягом 2014-2016 років стартував перший етап децентралізації влади в Україні. Україна – велика європейська держава, її площа (разом з Кримом і окупованими територіями Донецької та Луганської областей, які де-юре залишаються українськими територіями згідно міжнародного права) становить 603.700 квадратних кілометрів. І це доволі немало по європейським міркам. Вигідне економічне та політичне становище надає ряд бонусів для торгівлі, в тому числі й між Європою та Азією. Але є в цьому і певні недоліки – великі держави можуть розглядати Україну буферною зоною між країнами Європи та Російською Федерацією. І в чималій території України є як свої плюси (є велика кількість корисних копалин – металів, нафти, газу, графіту, кам'яної солі та ін.; родючі чорноземи – одні з найкращих у світі; потужний рекреаційний та історико-культурний потенціал), так і чималі складнощі – налагодити на такій території транспортне сполучення в будь-яку пору року (в Україні є і пустеля і гірські масиви), та забезпечення всіх потреб людської діяльності на високому рівні – медичні, фінансові, виробничі, освітні, культурні, рекреаційні, соціально-побутові.

В Україні близько 69% міського населення, а 31% сільського населення проживає на великій території – густота населення є відносно невисокою, і налагодити тут інфраструктуру є непростим завданням. Є населені пункти, де відстань до райцентрів (де є, наприклад, банк, лікарня, центр надання адміністративних послуг) може сягати 20, 30 і більше кілометрів. І це, звичайно ж, породжує певні труднощі. І, іноді буває, що для якоїсь дрібниці – довідки, зняти гроші з картки, чи оплати штрафу треба їхати в райцентр і витрачати багато грошей і часу, ще й стояти в черзі. І стало зрозуміло, що треба щось змінювати, тому що в сільській місцевості надзвичайно багато ресурсів громадян просто витрачається в нікуди на транспорт і так далі, коли б можна було їх вкладати в щось з певною користю – як наслідок, підвищиться купівельна спроможність громадян, це позитивно вплине на торгівлю. Звичайно ж, з'являться нові робочі місця і тепер кошти всі не йтимуть на подальший перерозподіл в центр – а там – як вирішить столиця. Відтак, зменшується зацікавленість в результатах своєї праці – немає гарантії, що кошти, які заробив один регіон, надійдуть саме до нього, а не до іншого, дотаційного. Також, разом із запровадженими змінами, зменшиться, а з часом, можливо, і взагалі припиниться відтік з сільської місцевості в міста, та закордон на заробітки.

З початком децентралізації в села починає «надихатися» на нове життя, відроджуватись ринок праці. Підприємливі громадяни навіть без підтримки влади починають налагоджувати інфраструктуру, коли молодь не тікає з села – з'являються автосервіси, невеличкі СТО, ремонти телефонів та іншої техніки та багато-багато іншого. Власники цих установ починають виходити з тіні і сплачувати податки до місцевого бюджету.

Відповідно до прийнято Закону України від 16.04.2020 № 562-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад», українським урядом

визначено нові адміністративні центри та закріплено території 1470 спроможних територіальних громад, де вже проведені місцеві вибори восени 2020 році на новій територіальній основі.

Завдяки запровадженню міжмуніципального співробітництва громади отримали можливість об'єднувати зусилля та втілювати в життя спільні проекти. Зокрема 1354 територіальних громад уклали 604 договори про співробітництво. [18]

Згідно статті 3 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», суб'єкти добровільного об'єднання територіальних громад.

Суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище - селищною, центром якої визначено село - сільською.

Також, згідно цього закону з усіма поправками і доповненнями на вересень 2020 року, треба зазначити деякі важливі принципи добровільного об'єднання територіальних громад:

- ✓ принцип економічної ефективності;
- ✓ у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, що має власний представницький орган місцевого самоврядування;
- ✓ територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;
- ✓ об'єднана територіальна громада має бути розташована в межах території Автономної Республіки Крим або однієї області;
- ✓ якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній

територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об’єднання;

- ✓ при прийнятті рішень щодо добровільного об’єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об’єднаної територіальної громади;

Адміністративним центром об’єднаної територіальної громади визначається населений пункт (село, селище, місто), що має найрозвиненішу інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території об’єднаної територіальної громади та в якому розміщується представницький орган місцевого самоврядування об’єднаної територіальної громади [Частина друга статті 4 в редакції Закону № 562-IX від 16.04.2020]

Якщо до складу об’єднаної територіальної громади увійшла територіальна громада (територіальні громади), розташована на території сусіднього району, розширенню підлягають межі району, на території якого розташований адміністративний центр новоствореної об’єднаної територіальної громади.

Об’єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов’язків територіальних громад, що об’єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об’єднаною територіальною громадою.

Після консолідації громад села, які не матимуть власних сільрад, будуть представлені в місцевій раді своїми депутатами, а у виконкомі – сільськими старостами. Старости та депутати здійснюватимуть зв’язок між жителями і владою громади та вирішуватимуть різні проблеми його мешканців у раді та виконкомі. Повноваження старости визначені додатково в спеціальному законі.

Крім того, створюються виконавчі органи районних і обласних рад. На сьогодні вони відсутні взагалі. Їм буде належати реальна влада в регіонах. Це

посилює місцеве самоврядування, робить систему влади в регіонах справді демократичною – управляти регіонами будуть суб’єкти, обрані в ході місцевих виборів.

Староста в об'єднаній територіальній громаді та його повноваження.

У Законі України «Про добровільне об’єднання територіальних громад» визначено, що у населених пунктах, які не визначені адміністративними центрами, обиратимуть старосту на строк повноважень місцевої ради (на 5 років). Він є посадовою особою місцевого самоврядування та керується під час своєї діяльності Положенням про старосту.

До основних повноважень старости належать:

- ✓ представництво інтересів мешканців села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради;
- ✓ допомога (в тому числі і первинна правова) жителям села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування;
- ✓ участь у підготовці проекту бюджету територіальної громади в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного села, селища; внесення пропозицій до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного села, селища виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної форми власності та їх посадових осіб та інші обов’язки, визначені Положенням.

Положення про старосту мають затверджувати сільська, селищна, міська рада відповідної об’єднаної територіальної громади. У Положенні визначаються права і обов’язки старости, порядок його звітності, інші питання, пов’язані з діяльністю старости. [21]

Староста обирається в порядку, визначеному Виборчим кодексом України.

Вибори старости проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, до якого входить територія відповідного населеного пункту (села або селища) у складі об’єднаної сільської, селищної, міської територіальної громади (фактично обраним стає кандидат, який отримав найбільшу кількість голосів виборців).

Староста має робоче місце на території старостинського округу, де він обирався. У нього - чіткий графік роботи, зручний для жителів. Він організовує заходи у селі, аналізує проблеми громади та пропонує власні варіанти їх вирішення. Також староста відповідає за активізацію громади у прийнятті рішень, працює з місцевими громадськими об’єднаннями. Староста наділений низкою повноважень, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 54-1). Староста також може бути уповноважений радою об'єднаної територіальної громади чи її виконавчим комітетом на здійснення інших повноважень, які передбачені іншими законами. Наприклад, на складання протоколів про адміністративні правопорушення, надання безоплатної первинної правової допомоги та ін.

Нові дороги, нові водопроводи, нові переробні підприємства, нові навчально-виховні заклади, нові центри культурного розвитку і нові інвестори об'єднані громади Миколаївщини започатковують нову якість життя.

Уже цього року майже 70% територій сільських рад, районів Миколаївщини будуть охоплені об’єднанням у нові громади [17].

1.3. Вивчення досвіду європейських країн в реформуванні територіальних громад.

На відміну від України у Конституціях деяких держав прямо

зазначено право громад, муніципалітетів, гмін та комун на об'єднання.

Згідно з Конституцією Польщі [14] «основною одиницею територіального самоуправління є гміна (громада)» (ст. 64); «одиниці територіального самоуправління є юридичними особами» (ст. 165); «одиниці територіального мають право на об'єднання» (ст. 172). Населення гміни утворює самоврядну громаду відповідно до законодавства, а гміна розуміється одночасно самоуправління як самоврядна громада і відповідна територія [15].

Наділення гміни статусом юридичної особи автоматично забезпечило їхнє право на володіння майном, можливість формувати власний бюджет, здатність приймати рішення від свого імені й під власну відповідальність [8, с. 218-219].

Важливим також є устрій Естонії. Він багато в чому корисний для України. Естонія тривалий час "проштовхувала" добровільне об'єднання громад. Та за 18 років (з 1996 по 2014) кількість муніципалітетів скоротилася лише на 16%, з 254 до 213. Та відносно недавно там зважилися на добровільно- примусову реформу. Як наслідок, за рік кількість громад скоротилася до 79. Райони тут також ліквідують – вже наступного року. Більшість їх функцій перейде "вниз", і лише окремі послуги (передусім, пов'язані з охороною здоров'я) керуватимуться на вищому державному рівні.

Треба сказати, що при об'єднанні одиниць місцевого самоуправління в Естонії їхні представницькі органи організують укладання договору про об'єднання, в якому зазначають:

1) назву та статус одиниці місцевого самоуправління, а також порядок використання її символіки;
2) терміни дії правових актів (до встановлення нових правових актів існуючі правові акти діють на території, на якій вони були встановлені);

3) внесення змін в положення та інші правові акти у зв'язку із зміною адміністративно- територіального устрою;
4) вирішення пов'язаних із зміною адміністративно- територіального устрою організаційних та бюджетних питань;
5) терміни дії планів розвитку;
6) терміни дії договору про об'єднання [10].

Отже, в Естонії об'єднання одиниць місцевого самоврядування носить тимчасовий характер і не призводить їхньої до повної трансформації. Волості або міста самостійно визначають процедури їх розформування.

Конституцією Естонської Республіки [17] визначено, що «вирішенням всіх питань місцевого життя та його благоустроєм займаються місцеві самоуправління, які діють самостійно на підставі законів» (ст. 154). «одиницями місцевого самоуправління є волості та міста» (ст. 155); «місцеві самоуправління мають право створювати союзи разом з іншими місцевими самоуправліннями» (ст. 159). В Естонії під місцевим самоврядуванням розуміють встановлені Конституцією право і обов'язок одиниці самоуправління - волості або міста - як демократично створених органів влади на підставі законів самостійно облаштовувати місцеве життя і керувати ним, виходячи з виправданих потреб та інтересів населення волості чи міста з врахуваннямособливостей їхнього розвитку [11].

В Іспанії Конституція гарантує автономію муніципалітетів, які володіють всією повнотою прав юридичної особи. Тут муніципалітети також є і громадами і одиницею адміністративно-територіального устрою держави. Відповідно до ч. 3 ст. 141 Основного Закону Іспанії «можуть створюватись об'єднання муніципалітетів, відмінні від провінцій [16, с. 97].

У Швейцарії право на місцеве самоврядування на місцевому рівні представлено комунами, а на регіональному рівні кантонами. Правовий статус комун регулюється конституціями кантонів. Так, згідно зі ст. 110а

Конституції кантону Берн «кантон забезпечує створення спеціальних корпорацій комун, призначених для обов'язкового регіонального співробітництва між комунами. Створення і розформування корпорації вимагає згоди більшості виборців та більшості комун, які до неї входили» [4, с. 123]. Комуни у Швейцарії, як і громади в Україні, не є адміністративно-територіальними одиницями.

Найдетальніше положення про правовий статус громад визначено в Основному Законі Австрії, де визначено, що кожна земля ділиться на громади, які є територіальною одиницею з правом самоуправління та одночасно адміністративно-територіальною одиницею. Згідно із ст. 116 а Конституції Австрії «для виконання окремих задач у сфері власної компетенції громади можуть об'єднуватись на підставі згоди в союзи громад, але об'єднання союзів громад не повинно ставити під загрозу функціонування громад як самоуправних одиниць та низового управлінського ланцюга. В союзах громад, створених на підставі згоди, необхідно прийняти положення про вступ та вихід громад, а також про розпуск громад» [17, с.65-66].

Створення корпорацій комун у Швейцарії та союзів громад у Австрії більш нагадує форму міжмуніципального співробітництва між цими суб'єктами, яка використовується саме для виконання окремих задач у сфері власної компетенції. В цьому випадку громади зберігають свій статус і можуть припиняти угоди стосовно міжмуніципальної співпраці на свій розсуд.

Україна, Латвія, Грузія – ці держави поєднує не тільки бажання втекти подалі від так званого "старшого брата". Вони зрозуміли, що старий радянський адміністративно-територіальний поділ є несумісним із викликами сучасності і новою реальністю.

Найпростіше вчинила Грузія.

Грузинський уряд не став “заморочуватися” громадськими консультаціями, добровільними об’єднаннями. 2006 року тут відбулася швидка реформа, яка просто ліквідувала найнижчий рівень самоврядування – сільський та селищний. Тобто самі села залишилися, а от депутатів та сільського голову там вже не обирають.

Тепер 65 колишніх районів Грузії, по суті, перетворилися на 65 великих муніципалітетів і стали базовою ланкою місцевого самоврядування.

Приклад Латвії – ще більш несподіваний і неоднозначний. “Європейська правда” детально писала про “дивну” латвійську адміністративно- територіальну реформу та її недоліки.

Та навіть попри критику й недоліки латвійського підходу, слід зазначити: все-таки, країна більше виграла від реформи, аніж програла. До 2009 року тут існувало більш ніж 500 муніципалітетів. Невелика балтійська держава просто не могла існувати далі з такою шаленою кількістю місцевих влад.

Після реформи в Латвії залишилися 118 громад, тобто кількість громад скоротилася майже в п’ять разів. Також під час проведення реформи були ліквідовані райони та прирівняні до районів міста – в них просто зникла потреба, їх повноваження тепер перейшли “вниз”, до громад. “Епідемія” злиття громад, яка пройшла різними країнами, не є дивною.

В Раді Європи визначають, що це вже не перша велика хвиля муніципальних об’єднань у Європі. Була ще одна, в 1960-70 роках; в той момент вона зачепила в основному північноєвропейські країни.

Досвід Балкан. На наш погляд, найрадикальніше зменшення кількості муніципалітетів відбулося саме в Греції. Після кризи, що розпочалася у 2008-2009 роках, ця держава відчувала гостру потребу в економії коштів.

На першому етапі реформи, у 1999 році, кількість муніципалітетів скоротилася вп’ятеро, з 5825 до 1033. Другий етап продовжив скорочення:

кількість муніципалітетів зменшилася з 1033 до 325, а регіонів – з 50 до 13. Деякі функції, що раніше здійснювалися на регіональному рівні, були передані укрупненим муніципалітетам.

Масштаб реформи справді вражає: за два етапи кількість місцевих громад скоротилася майже у 18 разів, з 5825 до 325.

Греція, звісно, стала не єдиною країною Балкан, яку зачепила "мода" на укрупнення громад. У 2015 році в Албанії відбулося радикальне об'єднання муніципалітетів, їхня кількість скоротилась з 380 до 61.

Цікавим є також приклад Македонії. На початку 1990-х років ця країна вирішила йти "проти течії". В той час як держави Західної та Північної Європи працювали над злиттям громад, тут вирішили розділити їх. Замість 34 муніципалітетів тут створили 123, майже вчетверо збільшивши кількість органів місцевого самоврядування… Але за 10 років країна була вимушена визнати помилку.

В Ірландії (яка, до слова, також складно пережила фінансову кризу) муніципалітети вже були доволі великими, за українськими мірками, та їх додатково скоротили – з 85 муніципальних одиниць до 31. Данія в 2006 році скоротила кількість муніципалітетів з 271 до 98, а 19 областей замінила п'ятьма регіонами [19].

Не всі держави зважилися на примусове об'єднання регіонів.

У Фінляндії триває повільна поступова реформа, внаслідок якої кількість муніципалітетів скоротилась з 460 в 1990-му до 320 в 2014 році [19].

Нідерланди також тривалий час поступово скорочували їхню кількість – з 672 в 1990 до 403 в 2014 році [19].

До того ж Україна може з гордістю говорити, що за темпами добровільного об'єднання ми вже стали лідерами в Європі. Від 2015 року в Україні створено майже 700 об'єднаних територіальних громад тобто майже

30% сіл, селищ та міст за три роки домовилися про злиття [19].

Жодній державі Європи ще не вдалося довести добровільний процес до завершення [19].

На шляху до утворення нових громад досвід інших держав є дуже важливим. Тим більше, що наведені приклади (Грузія, Латвія, Естонія, Греція, Македонія, Албанія, Ірландія, Данія, Нідерланди, Іспанія, Польща, Швейцарія та Фінляндія) – це не виключний перелік країн, які проводили аналогічну реформу [35].

Вивчати і враховувати їхній досвід потрібно перш за все нам самим [35].

Висновок до розділу І. Сьогодні демократія є найжиттєздатнішим типом політичного режиму, вона дає можливість громадянам не тільки обирати лідерів, але ще й контролювати владу [13]. « Незважаючи на ті труднощі та складнощі, що виникають в рамках демократичної форми організації суспільства, саме народовладдя найкраще відповідає вимогам сучасності і допомагає вирішити ті проблеми, що неодмінно виникають.

Відсутність впродовж тривалого часу політичної волі для проведення повноцінної масштабної децентралізації влади в нашій державі стала однією з причин посилення відцентрових рухів на сході нашої країни.

Протягом 2014-2016 років стартував перший етап децентралізації влади в Україні.

Вигідне економічне та політичне становище надає ряд бонусів для торгівлі, в тому числі й між Європою та Азією. Але є в цьому і певні недоліки – великі держави можуть розглядати Україну буферною зоною між країнами Європи та Російською Федерацією. І в чималій території України є як свої плюси (є велика кількість корисних копалин – металів, нафти, газу, графіту, кам’яноїсолі та ін.; родючі чорноземи – одні з найкращих у світі; потужний рекреаційний та історико-культурний потенціал), так і

чималі складнощі – налагодити на такій території транспортне сполучення в будь-яку пору.

В Україні близько 69% міського населення, а 31% сільського населення проживає на великій території – густота населення є відносно невисокою, і налагодити тут інфраструктуру є непростим завданням.

Стало зрозуміло, що треба щось змінювати, тому що в сільській місцевості надзвичайно багато ресурсів громадян просто витрачається в нікуди на транспорт і так далі, коли б можна було їх вкладати в щось з певною користю – як наслідок, підвищиться купівельна спроможність громадян, цепозитивно вплине на торгівлю.

З початком децентралізації в села починає «надихатися» на нове життя, відроджуватись ринок праці. Підприємливі громадяни навіть без підтримки влади починають налагоджувати інфраструктуру та багато-багато іншого. Власники цих установ починають виходити з тіні і сплачувати податки до місцевого бюджету.

Після консолідації громад села, які не матимуть власних сільрад, будуть представлені в місцевій раді своїми депутатами, а у виконкомі – сільськими старостами. Старости та депутати здійснюватимуть зв’язок між жителями і владою громади та вирішуватимуть різні проблеми його мешканців у раді та виконкомі. Повноваження старости визначені додатково в спеціальному законі.

РОЗДІЛ ІІ.
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

2.1. Адміністративно-територіальний устрій Миколаївської області у результаті реформи децентралізації.

Подальше успішне впровадження реформи децентралізації влади, реформування територіальних громад як елементів базового рівня територіального управління має відбуватися у контексті системної реформи адміністративно-територіального устрою.

Упорядкування адміністративно-територіального устрою й удосконалення системи організації влади – важливі часткові завдання комплексної реформи децентралізації. Процес передачі повноважень на рівень об'єднаних територіальних громад не може обмежуватись тільки управлінням медициною, освітою і наданням адміністративних послуг, коли територіальним громадам в особі органів місцевого самоврядування делегуються функції держави, хоча і з фінансовим забезпеченням. Успішність реформи має бути закріплена розширенням дієвості громад шляхом поглиблення політики децентралізації на секторальному рівні: у сферах соціального захисту, енергетики, транспорту, участі в забезпеченні безпеки, охорони правопорядку тощо.

Деякі області почали моделювання адміністративно-територіального устрою на районному рівні з широкого громадського та експертного обговорення. У Миколаївській області було створено обласну робочу групу з підготовки пропозицій щодо проекту законодавчого акта про удосконалення адміністративно-територіального устрою Миколаївської області [29].

Створенню даної робочої групи передувало широке громадське обговорення моделей реформування адміністративно-територіального

устрою й організації управління на районному рівні, проведене в рамках реалізації проекту «Модель реформування адміністративно-територіального устрою та організації управління на районному рівні Миколаївської області». Обговорення охопило всі райони Миколаївської області та дозволило узагальнити пропозиції представників об'єднаних територіальних громад, районних державних адміністрацій, інститутів громадянського суспільства щодо кількості та форматів майбутніх укрупнених районів, підходів щодо організації управління в цих укрупнених районах. Такий підхід є сприятливим для впровадження адміністративно-територіальної реформи, тому що формування нового районного рівня має враховувати не лише комплекс соціально- економічних показників, а й певні регіональні та місцеві особливості.

Микола́ївська о́бласть - область на півдні України. Утворена 22 вересня 1937 року. Розташована на півдні країни в межах Причорноморської низовини в басейні нижньої течії річки Південний Буг. На заході межує з Одеською, на півночі з Кіровоградською, на сході та північному сході з Дніпропетровською та на південному сході з Херсонською областями України. На півдні омивається водами Чорного моря. Площа - 24,6 тис. км². Обласний центр - місто-герой Миколаїв (рис. 2.1).

Територія області являє собою рівнину, котра поступово знижується з півночі на південь до Чорного моря, висота 20-40 м. Здебільшого територія належить до Причорноморської низовини; північ зайнята відрогами правобережної Придніпровської височини (висота до 240 м) з сильно розчленованою мережею ярів, балок і долин. Найвища точка (255,6 м) розташована на північний схід від села Єлизаветівка Братського району. Широкі міжрічкові простори характеризуються тут наявністю обширних округлих знижень («поди»), які навесні заповнюються водою і утворюють тимчасові озера. До території області також належать острів Березань і захід

Кінбурнської коси.

Чорноморське узбережжя порізане лиманами (Бузький, Березанський, Тузловський, Тилігульський, Дніпровський). Головні річки - Південний Буг, що перетинає західну частину Одеської області з північного заходу на південний схід, Інгул (ліва притока Південного Бугу) та Інгулець (права притока Дніпра). Споруджено 1108 ставків і 44 водосховища.

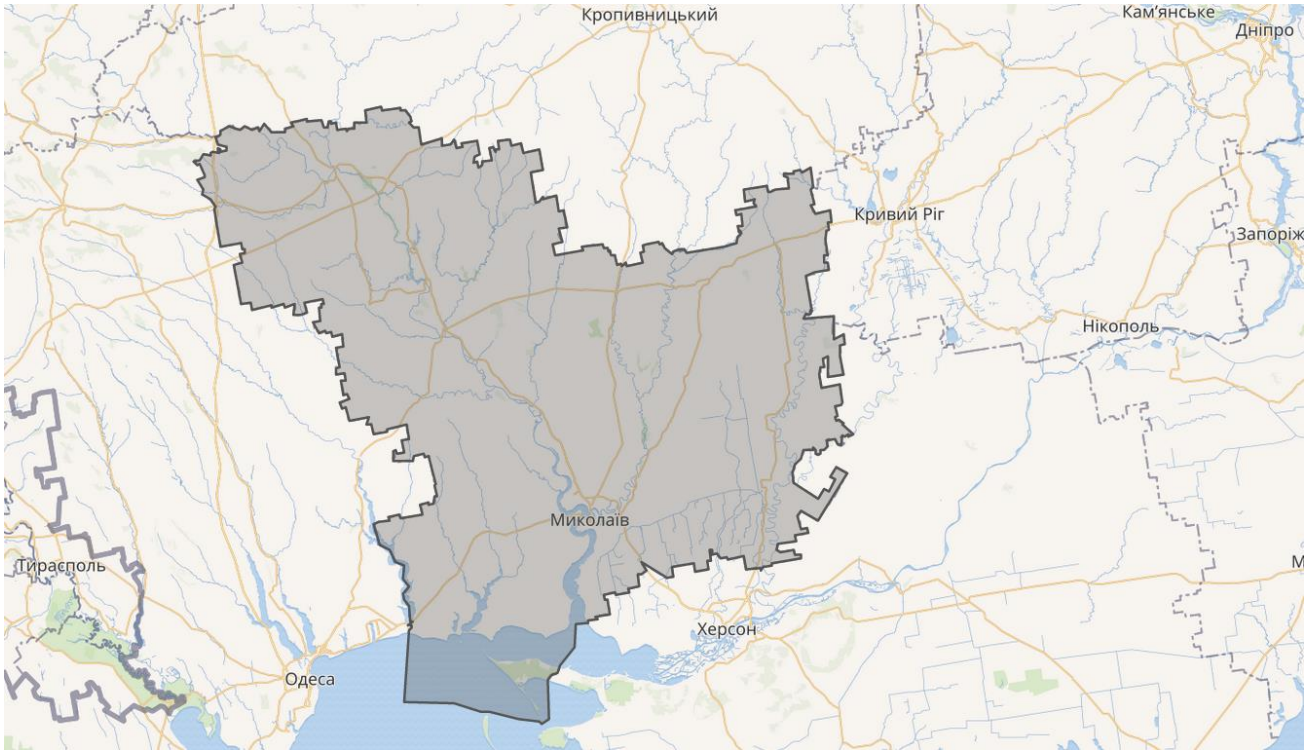

Рис. 2.1. Місцерозташування Миколаївської області.

Відповідно до Закону України № 157-VIII від 05.02.2015 року (редакція станом на 14.05.2020 року) «Про добровільне об'єднання територіальних громад» першим кроком до добровільного об'єднання територіальних громад є розробка перспективних планів формування територій громад.

Перспективний план – це основа адміністративно-територіального устрою базового рівня області, основа територіальних громад.

На першому етапі визначаються потенційні адміністративні центри

майбутніх спроможних територіальних громад. В першу чергу, це міста обласного значення та районні центри [30].

На другому етапі визначається зона доступності населених пунктів до адміністративного центру спроможної територіальної громади. За розрахунками, ця зона становить 20 км по автомобільним дорогам з твердим покриттям. При цьому, відстань може бути збільшена до 25 км, якщо чисельність жителів населених пунктів, що знаходяться в зоні віддаленості, не перевищує 10 % від загальної кількості мешканців об'єднаної громади. Крім того, центром спроможної територіальної громади може бути місто, село або селище, де функціонує загальноосвітній навчальний заклад та мешкає 250 дітей шкільного і не менше 100 дітей дошкільного віку. Також, якщо в зоні доступності потенційного адміністративного центру спроможної територіальної громади є місто або село, яке також має фінансові, інфраструктурні можливості та кадрові ресурси, цей населений пункт може бути центром окремої територіальної громади.

На третьому етапі визначається адміністративний центр із населених пунктів, які розташовані за межами зони доступності. Таким центром стане село або селище, де найкраще розвинена інфраструктура, або проживає найбільша кількість людей, або цей населений пункт розташований найближче до центру потенційної об'єднаної громади [30].

Затвердження перспективного плану формування територій громад не є фактом об'єднання громад. Перспективний план лише засвідчує загальне бачення та соціально-економічну обґрунтованість ефективного територіального устрою на базовому рівні в межах відповідної області. Після того як громади самі приймуть рішення про об'єднання, вони зможуть приступити до процедури об'єднання відповідно до Закону України від 05.02.2015 року № 157-VIII «Про добровільне об'єднання територіальних

громад».

27 травня 2020 року Кабінет Міністрів України випустив Розпорядження № 625-р «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Миколаївської області». Розпорядженням передбачено створення на території Миколаївської області 52 об'єднаних територіальних громад та охоплення 100% її території. Всі громади Миколаївської області мають середній та високий рівень спроможності від 2,7 до 5 [31].

Перспективний план формування територій громад Миколаївської області розроблявся Миколаївською обласною державною адміністрацією, згідно з методикою формування спроможних територіальних громад, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 року № 214, органами місцевого самоврядування, Асоціацією міст України, асоціацією об'єднаних територіальних громад та Програми «U-LEAD з Європою», з урахуванням рекомендацій Міністерства розвитку громад та територій.

Перспективний план формування територій громад Миколаївської області схвалюється Миколаївською обласною радою за поданням Миколаївської обласної державної адміністрації та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до Закону України від 05.02.2015 № 157-VIII (редакція станом на 14.05.2020) «Про добровільне об'єднання територіальних громад» об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої є місто вважається міською територіальною громадою, центром якої визначено селище – селищною,а центром якої визначено село – сільською.

17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 807-IX «Про утворення та ліквідацію районів». Постановою визначено, що межі районів установлюються по зовнішній межі територій сільських,

селищних, міських територіальних громад, які входять до складу відповідного району [32]. Карта новоутворених районів Миколаївської області наведена на рисунку 2.2.

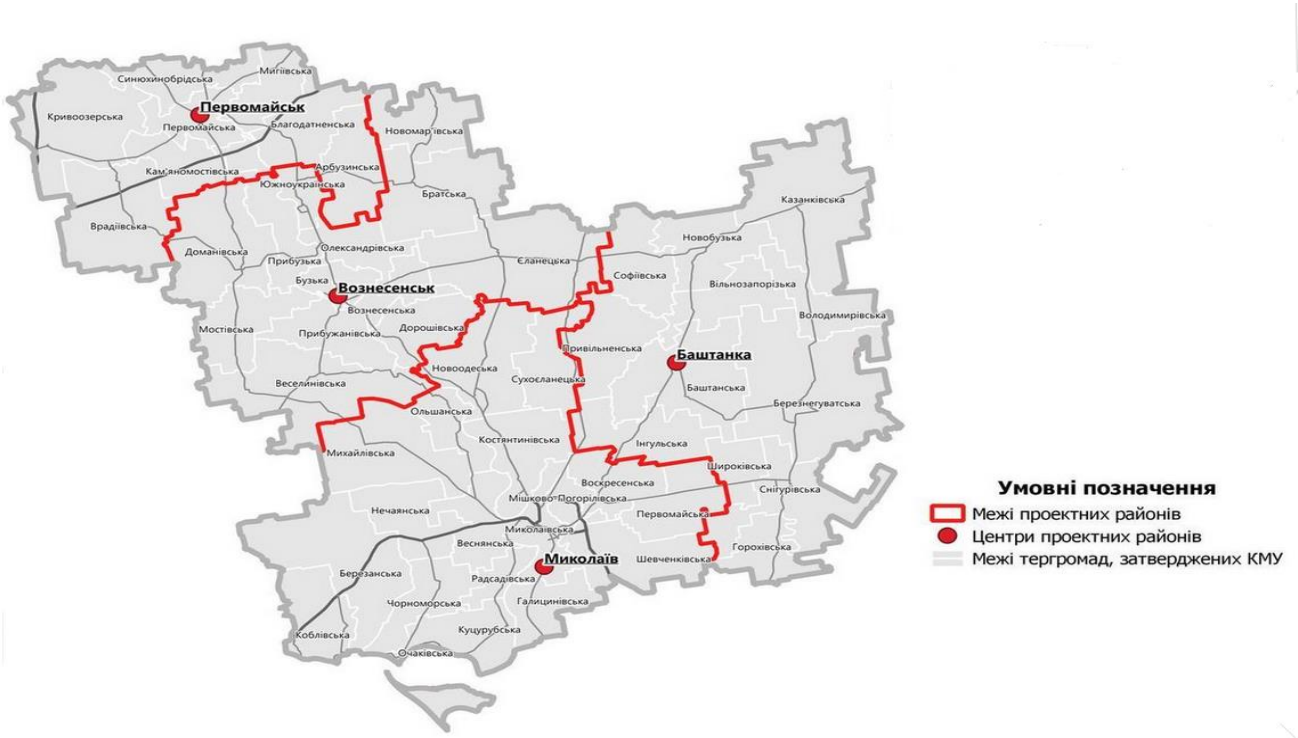

Рис. 2.2. Карта розташування новоутворених районів Миколаївської області

Відповідно до постанови в Миколаївській області затверджено 52 територіальних громади та створено 4 райони.

Перелік новоутворених районів Миколаївської області згідно Постанови про децентралізацію , згідно перспективного плану наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Перелік районів Миколаївської області.

Назва району	Кількість територіальних громад	Кількість населених пунктів	Площа територіальної громади км^2	Чисельність населення
Баштанський	12	279	6706,4	138523
Вознесенський	13	253	6152,7	180479
Миколаївський	19	238	7689,9	651193
Первомайський	8	141	3792,5	149667

Затвердження територій об’єднаних територіальних громад та створення

нових районів говорить про завершення основного етапу реформи адміністративно-територіального устрою Миколаївської області.

Наступний крок та головне завдання нових районів – це ефективне державне управління територіями громад. Для цього Верховна Рада має прийняти низку законів про розмежування повноважень і ресурсів між областями та районами, між районами та громадами тощо.

Саме тому, 14 жовтня 2020 року набрав чинності Закон України № 907-IX від 17.09.2020 року «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо приведення у відповідність положень бюджетного законодавства у зв'язку із завершенням адміністративно-територіальної реформи» [34]. Усі 1470 територіальних громад на території України, з 1 січня 2021 року перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Виходячи із законопроекту, доходи і видатки між бюджетами районів та територіальних громад розмежують. Районні бюджети пропонується виключити із системи горизонтального вирівнювання. Тобто районні бюджети не отримуватимуть базову дотацію і не будуть на прямих міжбюджетних відносинах з державним бюджетом [34].

Очікується, що в Україні і в тому числі в Миколаївській області перехідний період продовжили, щоб процес зміни адміністративно-територіального устрою був максимально непомітним для людей, а якість і доступність послуг, що надавалися на районному рівні, не знизилася.

2.2. Аналіз діяльності у сфері використання земельних ресурсів Березанської селищної ради.

Березанська селищна територіальна громада - територіальна громада в Україні, в Миколаївському районі Миколаївської області. Адміністративний центр - смт Березанка. Площа громади - 443,77 км², населення - 8696 мешканців. Утворена 11 серпня 2017 року шляхом об'єднання: Березанської

селищної ради та Василівської, Калинівської, Лиманівської, Матіясівської сільських рад рис. 2.3.

Рис. 2.3. Місцерозташування Березанської селищної ради.

Земельні ресурси - сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності, основний засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві.

Існує декілька видів кількісного розподілу земель: розподіл за категоріями земель (цільового призначення), за групами земельних угідь, за категоріями власників землі і землекористувачів та формами власності. У Земельному кодексі України відповідно до цільового призначення земельний фонд поділяється на дев'ять категорії (ст.19 ЗКУ).

За характером використання земель у виробничому процесі розрізняють дві групи категорій земель. До першої належать землі сільськогосподарського призначення і лісового фонду, де земля с головним засобом виробництва. Друга група - це землі всіх інших категорій, де земля є просторовим базисом для розміщення промисловості та інших галузей

народного господарства. Структура земельного фонду Березанської селищної ради подано в таблиці 2.2 та на рис. 2.4.

Таблиця 2.2. Структура земельного фонду Березанської селищної ради.

Назва вгідь	Питома вага, %
Рілля	69,10
Пасовища та сіножаті	11,00
Ліси та інші лісовкриті площі	5,00
Забудовані землі	4,60
Під водою	6,10
Багаторічні насадження	1,50
Господарські двори	1,10
Інші землі	1,60
Всього	**100**

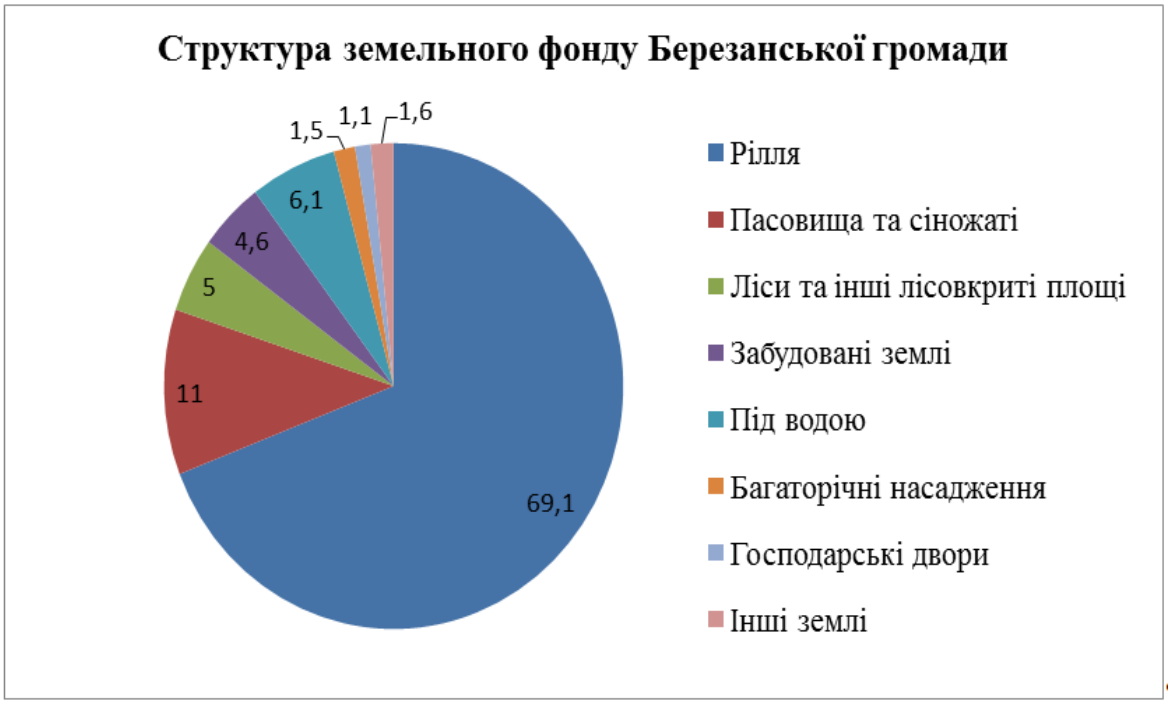

Рис. 2.4. Структура земельного фонду громади

Як бачимо (рис. 2.4.), найбільшу площу займають землі сільськогосподарського призначення (69,10 %), що свідчить про активне ведення землеробства. Також значні площі займають пасовища та сіножаті – 11,00 %.

Землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення

сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей [19, ст.16].

До земель сільськогосподарського призначення належать сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги). Структуру сільськогосподарських угідь наведено у таблиці 2.3 та на рисунку 2.5.

Таблиця 2.3. Структура с/г угідь Березанської селищної ради.

Назва вгідь	Питома вага, %
Рілля	73,12
Перелоги	0,13
Багаторічні насадження	8,45
Пасовища та сіножаті	18,30
Всього	**100**

Рис. 2.5. Структура с/г угідь селищної ради

Як видно з таблиці 2.3 з усіх сільськогосподарських угідь займає рілля -

(73,12 %), багаторічні насадження - (8,45 %), сіножаті та пасовища - (18,30 %).

Доходи Березанської селищної ради виступають джерелом забезпечення поточних потреб громади та служать цілям забезпечення її довгострокового розвитку. При цьому доходи бюджету селищної громади складаються з власних та переданих з державного бюджету на безповоротній основі (міжбюджетних трансфертів).

Завдяки проведенню реформи децентралізації за останні минулі роки спостерігається значне зростання доходної частини досліджуваного місцевого бюджету.

Зростання доходів спеціального фонду селищної ради у 2020 році порівняно з попереднім періодом дорівнювало 35,00 тис. грн., тобто вони збільшились у вісім разів, у той час як результатами діяльності 2021 року їх значення збільшилося на 28,3 тис. грн., або на 70%.

У структурі податкових надходжень Березанської селищної ради у 2021 році провідну позицію займали місцеві податки. Їх величина разом складала 2474,5 тис. грн., або 93,2% від податкових надходжень селищної ради за останній минулий рік. Внутрішні податки на товари та послуги за цей період були рівні 156,0 млн. грн., або 5,9% від всієї суми податкових надходжень у 2021 році. Інші податки та збори й податок на прибуток комунальних підприємств займали порівняно незначну частку податкових надходжень селищної ради (відповідно 0,7% та 0,2%).

Що стосується суми неподаткових надходжень до бюджету селищної ради, то якщо у 2020 році їх величина була рівна 32,7 тис. грн, то у 2021 – вже 64,0 тис. грн., що на 31,3 тис. грн., або на 95,7% більше. При цьому частка цих надходжень у загальній структурі майже не змінилася (2,2% у 2020 р. та 2,3% у 2021 році).

Висновки до розділу ІІ. Березанська селищна територіальна громада -

територіальна громада в Україні, в Миколаївському районі Миколаївської області. Адміністративний центр - смт Березанка. Утворена 11 серпня 2017 року шляхом об'єднання сільських рад

Сильні сторони Березанської громади: вдале географічне розташування, наявність значних площ території та земельних ресурсів, можливості розвитку галузі сільськогосподарського виробництва та переробки вирощеної продукції, кваліфікована робоча сила, наявність туристичного потенціалу. Слабкі сторони громади: зношеність основних фондів, значна енергомісткість житлово-комунального господарства, низький рівень залучення інвестицій, нерозвинутість ринку туристичних послуг, втрата родючості земель, несприятлива екологічна ситуація через діяльність агрохолдингів, високий рівень міграції, старіння населення громади.

Протягом трьох останні років доходи селищного бюджету суттєво зростали. Основну частку доходів селищної ради у 2021 році становили кошти загального фонду – 97,53%.

Розробка та реалізація місцевих програм Березанської селищної ради сприяють підвищенню рівня розвитку і забезпеченню покращення якості життя населення.

РОЗДІЛ ІІІ.
НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ГРОМАДИ.

3.1. Оцінка програм розвитку використання земель сільськогосподарського призначення об'єднаної територіальної громади.

Основною метою Плану соціально-економічного розвитку Березанської об'єднаної територіальної громади є створення умов для повноцінного незалежного функціонування об'єднаної громади, через зростання добробуту та підвищення добробуту населення, забезпечення позитивних змін в економіці, підвищення її конкурентоспроможності як основи для гармонійного зростання стандартів та показників економічного розвитку [33].

План соціально-економічного розвитку визначає цілі і завдання, які спрямовані на розвиток населених пунктів громади:

- ✓ розбудова і покращення інфраструктури об'єднаної територіальної громади;
- ✓ аналіз наявних своїх ресурсів, визначення стану демографічної ситуації,стану розвитку інфраструктури та економіки;
- ✓ створення умов для якісного та безпечного середовища життєдіяльностінаселення об'єднаної територіальної громади;
- ✓ визначає сильні та слабкі сторони, можливості та загрози розвитку територіальної громади.

Основна мета розвитку Березанської об'єднаної територіальної громади це створення умов для [50]:

- ✓ проведення капітального ремонту доріг;
- ✓ вирішення питань щодо збирання та транспортування твердих побутових відходів;
- ✓ покращення умов розвитку малого та середнього бізнесу, надання

можливості підприємливим громадянам реалізувати свої можливості і сподівання – а також збільшити кількість товарів і послуг, які можна надати тут, на місці, а не їздити до обласного центру;

- ✓ якісного надання всіх видів комунальних послуг;
- ✓ покращення соціальної сфери та інфраструктури в селі;
- ✓ покращення умов утримання дошкільних та шкільних навчальних закладів;
- ✓ ефективного використання наявного природно-ресурсного потенціалу;
- ✓ покращення і розвиток наявних рекреаційних ресурсів, створення бази для зеленого туризму і налагодження транспортного зв'язку для нього [50].

На території громади, як і взагалі в області гостро стоїть питання раціонального використання робочої сили, її правильний поділ між галузями господарства, ліквідація безробіття, та інше. На сьогодні дуже актуальною є необхідність постійного підвищення якості робочої сили. Збільшується кількість працюючих з вищою освітою, причому найвищий освітній рівень мають штатні працівники державного управління та фінансової діяльності. В цей же час найнижчий освітній рівень мають штатні працівники сільського господарства [33].

У рамках регіональної програми зайнятості населення передбачено здійснення цілої низки заходів, спрямованих на активізацію економічної діяльності населення, розширення сфери застосування праці, „детінізації" зайнятості, зменшення дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили, створення умов для самостійної зайнятості та соціальної підтримки незайнятих, зареєстрованих у державній службі зайнятості, у тому числі:

- ✓ залучення до громадських робіт безробітних громадян;
- ✓ посилення контролю за дотриманням вимог законодавства про працю, зайнятість населення і про обов'язкове державне соціальне

страхування на випадок безробіття, забезпечення реалізації прав і гарантій працівників, недопущення випадків використання найманої сили без оформлення трудових відносин з роботодавцем (а це трапляється дуже часто – особливо в сільському господарстві, особливо використання фермерами найманої, навіть дитячої праці);

- ✓ зниження соціальної напруги шляхом визначення домогосподарств, у яких жодна з осіб працездатного віку не має роботи, і сприяти працевлаштуванню таких осіб [39].

Клімат помірно континентальний. Сприятливі природно-кліматичні умови дозволяють вести інтенсивне сільське господарство, сприяють вирощуванню зернових культур та отриманню високоякісного продовольчого зерна.

На території, яку охоплює територіальна громада, знаходиться близько 50 об'єктів господарювання (сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, промислові підприємства, торговельні комплекси, інші підприємства) [33].

На території громади діють близько 30 фермерських господарств, які мають власні паї та орендовані наділи селян громади. Дрібні фермери працюють за єдиною прощеною системою оподаткування. Всі вони сплачують земельний податок, який є найбільшим джерелом прибутку в громаді [33].

За сучасних ринкових умов в Україні все більшого значення набуває якісна обробка і зберігання зернових, круп'яних та олійних культур безпосередньо у виробника або ж у спеціалізованих, пристосованих до цього зерносховищах. Вирішення цієї проблеми дасть змогу виробнику бути вільним у питаннях щодо продажу свого врожаю у найбільш вигідний для нього час – за встановлення найвищих цін на вирощену продукцію.

На території Березанської громади працює хлібоприймальне

підприємство, яке ще залишилося з радянських часів. Надає послуги у рослинництві; облаштування ландшафту, оптова торгівля зерном та кормами для тварин, здавання в оренду власного нерухомого майна. Підприємство закуповує у місцевих фермерів зерно за ринковими цінами в Україні. Зерно досушується, доочищається і береться на зберігання від фермерів [38].

Таким чином, можна зробити висновок, що соціально-економічний розвиток Березанської територіальної громади є на середньому рівні, аграрно- промислового типу – більша кількість працездатного населення і більша кількість доходів належить саме до аграрної сфери. Але нестача роботи, особливо в маленьких селах спричиняє таке негативне явище як міграцію – і до великих міст і за кордон [37].

3.2. Обґрунтування заходів з децентралізації системи управління територіальною громадою.

В Україні є різні типи громад – є такі, що включають територію селищ міського типу і, навіть, міст, є такі, що утворилися на базі однієї-двох колишніх сільських рад, а також такі, які займають великі природні території – густота населення там відносно маленька, і відстань між населеними пунктами є досить великою [36].

Перелік інформаційних та технологічних карток адміністративних послуг, які надаються Центром надання адміністративних послуг виконавчого комітету Березанської сільської ради:

1. Реєстрація місця проживання особи.
2. Зняття з реєстрації місця проживання особи.
3. Реєстрація місця перебування особи.
4. Оформлення та видача довідки про реєстрацію місця проживання або місця перебування особи.

5.Видача виписок з погосподарської книги.

6.Видача витягів з рішень виконкомів та сесій сільської ради тавитягів із розпоряджень сільського голови.

7.Видача ордера на заселення житла.

8.Дозвіл на зрізання зелених насаджень.

9.Дозвіл на поділ земельної ділянки на декілька ділянок.

10.Дозвіл на проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних видовищ та інших масових заходів.

11.Дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки в оренду.

12.Затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки в оренду.

13.Затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність.

14.Затвердження технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості).

15.Надання в оренду земельних ділянок фізичним особам.

16.Надання в оренду земельних ділянок юридичним особам.

17.Надання в оренду комунального майна.

18.Надання викопіювання з генерального плану населених пунктів Березанської сільської ради.

19.Надання викопіювання з проекту формування території та встановлення меж Березанської сільської ради.

20.Надання викопіювання з технічної документації з нормативно-грошової оцінки Березанської сільської ради.

21.Надання відповіді на запити щодо отримання публічної інформації.

22.Надання дозволу на внесення змін до свідоцтва про право власностіна

житло.

23. Надання дозволу на оформлення права власності на житловий будинок з надвірними будівлями та спорудами.
24. Надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність.
25. Надання дозволу на розробку технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості).
26. Присвоєння поштової адреси об'єктам нерухомого майна.
27. Продовження терміну оренди земельної ділянки.
28. Реєстрація народження та видача свідоцтва про народження.
29. Реєстрація смерті та видача свідоцтва про смерть.
30. Реєстрація шлюбу та видача свідоцтва про шлюб.
31. Надання дозволу на розміщення зовнішньої реклами.
32. Продовження терміну дії дозволу на розміщення зовнішньоїреклами.
33. Видача довідки про зареєстрованих у житловому приміщенні осіб.
34. Проведення обстеження матеріально-побутових умов проживання [36].

Але за деякими послугами чи документами все одно необхідно їхати в область.

У старости є багато повноважень. Він є ніби посередником між місцевими жителями і місцевою владою, краще розбирається на місцях в певних питаннях, може видавати деякі документи – наприклад, довідку про склад сім'ї, але в основному треба їхати в центр – Березанка. Необхідно розуміти, що староста – все-таки має тільки дорадчу, а далеко не головну функцію (печатки у старост з'явилися трохи більше року тому). У старости немає навіть помічника, і, наприклад, на випадок хвороби його немає ким замінити, і з тих повноважень, що прописані законодавчо, в нього є дуже мало –майже виключно представницькі функції [37].

Таким чином, можна зробити висновок, що необхідна децентралізація і в самих громадах – особливо у такій великій за розмірами громад, щоб для вирішення певних, відносно нескладних завдань не треба було їхати в центр, або обласний центр - місто Миколаїв. [45].

3.3. Пропозиції щодо напрямів модернізації системи публічної влади в адміністративному районі України.

Якщо співставити два поняття «управління» із «врядуванням», то на наш погляд, концепція управління по відношенню до врядування є більш радикальною, оскільки передбачає односторонній вплив держави на життєдіяльність суспільства, в той час, як врядування направлене на взаємодію органів публічної влади з громадськістю в процесі підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень [40].

Сьогодні існує значна концептуальна роздробленість поняття «демократичне врядування», а саме відокремлено концепції: нового державного управління (нового публічного менеджменту); належного (доброго, ефективного) врядування; політичних мереж; співвідношення демократичного врядування і публічного управління, а також із публічним адмініструванням; ефективного державного управління [35].

Виходячи з того, що територіальний розвиток логічно визначено, як синтезоване поняття, структурними компонентами якого є політичний, економічний, соціальний, екологічний розвиток у певному просторі, а модель розвитку території – як просторову модель політикоеколого-соціо-економічного розвитку або просторову модель політикосталого розвитку, то реалізація державної політики, яка спрямовується на розвиток територій здійснюється з метою політичного, економічного, соціального, екологічного розвитку у певному просторі, шляхом застосування найбільш доцільних інструментів для досягнення такої мети. Нами адміністративний район

розглядається як єдність соціального, економічного, культурного, природно-кліматичного та політичного простору. Отже, система публічної влади має єдину структуру, що включає в себе географічну, економічну, політико-адміністративну, етнічну, соціокультурну, правову, політичну підструктури і відповідні цим підструктурам соціальні інститути управління [35].

У світовій літературі на тему публічного врядування існує практично повна згода щодо тісного зв'язку між структурами публічного врядування та дієздатністю. Тому не вражає той акт, що бюрократична модель, розроблена М. Вебером на початку XX ст. для розвинутих суспільств, сьогодні залишається тим орієнтиром, на який зважають при аналізі публічної адміністрації, бо ця організаційно-соціологічна модель передбачає як найбільш прийнятні типові підходи: чітка регламентація повноважень і відповідальності за прийняття рішень, ієрархічна розстановка посад, письмова фіксація дій, професійний адміністративний персонал, зарахований на службу довічно, кар'єрне просування за результатами діяльності тощо [53].

Навіть якщо через 100 років після М.Вебера й розроблено інші концепції для публічної адміністрації (наприклад, «New Public Management»), їх варторозглядати як доповнення базової моделі Вебера, а не як альтернативу їй. Отже, коли мова йде про систему публічної адміністрації в сучасних державах, то йдеться про пошук найефективніших структур. Упродовж останніх десятиліть європейські країни постійно намагалися переглянути свої адміністративні структури і внести до них відповідні зміни. Фактично через кожні 20-30 років відбувалася повна інвентаризація структур публічної адміністрації, і це відбувається в країнах, де зроблено наголос на планувальній та управлінській функціях, та проведено лібералізацію стосунків із громадянами у рамках політичних постулатів демократії, громадськість залучається до прийняття рішень і

відповідає за них.

Концепції реформування повинні зрівноважити різні ситуації напруги, одна з яких полягає в загальній політичній відповідальності уряду на рівні центральних органів виконавчої влади і у постулаті послідовної децентралізації. Отже, на рівні центральних органів виконавчої влади мають визначатися програми та закони, що стосуються всієї країни, а їх чітке виконання повинне забезпечуватися за допомогою належних управлінських структур. Складна ситуація з розподілом адміністративних функцій і завдань для різних рівнів управління: центральні органи виконавчої влади, області, райони, міста й об'єднані територіальні громади покривають відповідний адміністративний рівень, який визначається територією та населенням [47].

Адміністрація на кожному рівні зобов’язана мати таку організацію, яка б результативно й ефективно виконувала віднесені до її компетенції завдання. Це означає, що існує залежність між переліком завдань та розміром території, кількістю населення, на які повинна поширюватися компетенція відповідних органів. Де саме той оптимум між переліком завдань і розміром адміністративної одиниці, абстрактно визначити важно. Щоб остаточно визначитися з варіантом концепції проведення адміністративної реформи і прийняти політичне рішення, необхідно здійснити, на наш погляд, такі три кроки:

1. розуміння визначення основних положень та принципів адміністративного рівня;
2. розробка альтернативних моделей на основі відповідних принципів;
3. оцінювання цих моделей за критеріями та важливістю (аналіз практичної вартості) [47].

Отже, в ході широкої дискусії може бути прийняте правильне політичне рішення та можна врахувати у ньому всі аспекти, розробити та оцінити альтернативи. Рішення має зберігати свою дієвість протягом

тривалого терміну і сприйнятися широким загалом, чого можна досягти тільки високим рівнем прозорості процесу. Нарешті досягається компроміс, який тримається на якихось принципах та моделі. Як приклад можна розглянути процес прийняття рішення про адміністративну реформу в Данії, в якому на базі кількох експертних висновків і за результатами роботи декількох комісій було розроблено різні моделі. Поняття «модель» має декілька значень, проте всі вони, у відповідності до словника української мови, співвідносяться із «зразком» «якого-небудь нового виробу, взірцевим примірником чогось; форма якого змінюється для відтворення в іншому матеріалі» [46].

Питання моделей демократичного врядування має особливе значення для побудови сильної демократичної української держави в сучасних умовах суспільного розвитку, тому, розглядаючи демократичну модель А.Ф. Колодій, акцентує увагу на «визначальній ролі громади у вирішенні гострих суспільних проблем дозволить подолати залишки синдрому меншовартості українців і додасть сили українській державності». Бегей І. визначає модель управління як «теоретично обумовлену цілісну сукупність уявлення про те, як виглядає система управління, яка її структура та функції, як вона взаємодіє з різними суб'єктами, як адаптується до змін».

Існує значна кількість моделей адміністративної, або комунальної самоврядної реформи. Еволюційні моделі суспільного розвитку - різні підходи ітенденції еволюційного розвитку, серед яких:

1. модель «реставрація» - тенденція до повернення старого порядку, яка існує доти, доки чітко не визначився напрям подальшого розвитку;
2. модель «порядок будь-якою ціною» як реакція на дезорганізацію у суспільстві;
3. полісистемна модель - тенденція інтеграції політичного, економічного, соціального та гуманітарного плюралізму [47].

Пропонуємо зупинитися більш ретельно на п'яти найбільш цікавих, нанаш погляд, моделях адміністративної реформи для України [39]:

- ✓ адміністрації на районному та обласному рівнях і надалі залишаються державними, повноваження районної та обласної рад розширюються. Передбачається укрупнення об'єднаних територіальних громад. Отже, збереження «статус-кво».
- ✓ на районному та обласному рівнях створюються об'єднані системи, що для виконання своїх постанов утворюють місцеві адміністрації;
- ✓ Обласна державна адміністрація зберігається, вона утримує департаменти, як ще один адміністративний рівень; райони територіально переформатовуються на менші за розміром; створюються виконавчі комітети;
- ✓ Урядування на обласному рівні залишається за обласною державною адміністрацією. Замість районної державної адміністрації впроваджуються департаменти як структури обласної державної адміністрації. На рівні областей і департаментів створюються виконавчі комітети, що перебирають на себе посади та управління державної адміністрації.
- ✓ Обласна державна адміністрація перетворюється на префектуру, а на рівні району ліквідовується.

На обласному та районному рівнях створюються виконавчі комітети. На рівні району, міст і територіальних громад адміністрація виконувала б як державні, так і комунальні функції, а голови районної та місцевої (міста чи села) адміністрацій були б відповідальними як за нижній рівень державної влади, так і за комунальну адміністрацію («німецька модель») [37]. Між цими моделями також існують відмінності у питанні призначення керівного персоналу (президентом, урядом чи виконавчим комітетом) [12].

Висновки до розділу ІІІ. На основі проведеного дослідження реалізації

політики децентралізації в Україні визначено, що вона відкриває значні перспективи щодо підвищення якості життя в територіальних громадах і надає можливість самостійно вирішувати питання місцевого життя населення.

Досягненнями політики децентралізації є побудова ефективної системи адміністративно-територіальної організації влади, зменшення рівня корупції завдяки прямим міжбюджетним відносинам громад з державним бюджетом, має позитивний вплив на зростання номінальних доходів місцевих бюджетів та розвиток інфраструктури.

Основними проблемами політики децентралізації влади є:

- ✓ подрібненість територіальних громад та відсутність чітких критеріїв формування спроможних територіальних громад;
- ✓ диспропорційність адміністративно-територіальних одиниць районного рівня;
- ✓ існування неефективної, централізованої системи місцевих органів виконавчої влади для управління територіями;
- ✓ відсутність інституції, яка б виконувала повноваження щодо здійснення нагляду за рішеннями органів місцевого самоврядування.

Основною мотивацією передбаченою політикою децентралізації є підвищення ефективності та скорочення витрат державних адміністрацій. Саме тому, злиття районів є логічним продовженням об’єднання громад і повинно зробити Україну більш узгодженою з адміністративними структурами багатьох країн-членів Європейського Союзу.

Створення нового адміністративно-територіального устрою України, в тому числі в Миколаївській області і формування територіальних громад дозволило чітко визначити усі адміністративно-територіальні одиниці районного рівня.

РОЗДІЛ IV. ОХОРОНА ПРАЦІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» [62], під час укладання трудового договору роботодавець повинен проінформувати працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору. Крім того, відповідно до вказаного Закону, роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці. Серед чималого переліку обов’язків роботодавця, передбаченого статті 13 Закону України «Про охорону праці» є пункт про те, що роботодавець – розробляє і затверджує положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах підприємства, та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці, забезпечує безоплатно працівників нормативно-правовими актами та актами підприємства з охорони праці [62].

Відповідно до статті 27 Закону, нормативно-правові акти з охорони праці включають в собі правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції та інші документи, обов'язкові для виконання [62]. Не слід забувати, що, на державному рівні створено цілу армію контролюючих органів, серед яких звісно є й такі, які можуть забороняти, зупиняти, припиняти, обмежувати експлуатацію підприємства у разі виявлення будь-

яких порушень чи недоліків у системі охорони праці, тому дотримання та виконання цих правил є обов’язковим [62].

Крім того, за порушення законодавства про охорону праці, невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами державного нагляду за охороною праці до сплати штрафу у порядку, встановленому законом. Максимальний розмір штрафу не може перевищувати п'яти відсотків місячного фонду заробітної плати юридичної чи фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю [63, с. 648].

Нормативно-правові акти з питань охорони праці містяться в Державному реєстрі міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці згідно з Державними нормативними актами з охорони праці. Починаючи з 1992 року, з введенням в дію Закону України «Про охорону праці» міністерства інші центральні органи виконавчої влади втратили право затвердження нормативних актів з питань охорони праці [62]. Нормативні акти з охорони праці, що діють в межах підприємства, затверджуються наказом підприємства. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади надають методичну допомогу з даного питання. Правове регулювання охорони праці в Кодексі законів про працю України міститься в розділі XI «Охорона праці», а також в розділах «Трудовий договір», «Робочий час», «Час відпочинку», «Праця жінок», «Праця молоді» [64, с. 505].

Що стосується основних принципів охорони праці на робочому місці, то перед початком роботи в польових умовах потрібно додержуватись таких процедур:

- ✓ розробити організаційно-технічні заходи щодо забезпечення безпеки праці на період підготовки й проведення польових робіт;

- ✓ забезпечити безумовне дотримання вимог Правил з охорони праці у сільськогосподарському виробництві;
- ✓ провести інструктажі з охорони праці з усіма працівниками, які будуть задіяні до проведення комплексу польових робіт;
- ✓ провести комісійне приймання підготовленої для проведення польових робіт техніки, у тому числі на її відповідність до вимог безпеки праці;
- ✓ забезпечити працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям і іншими засобами індивідуального захисту, справним інструментом й інвентарем;
- ✓ забезпечити працюючих у польових умовах механізаторів аптечками, питною водою, гарячим харчуванням;
- ✓ скласти маршрути пересування з однієї ділянки на іншу;
- ✓ припиняти роботи у випадках виникнення загрози життю і здоров'ю працівників. Не допускати до роботи (усувати від роботи) працівників, що з'явилися на роботі в стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння [65, с. 336].

Слід усвідомити кожному, що безпека праці залежить не лише від роботодавців, організаторів сільськогосподарського виробництва, а й від самих виконавців робіт, які, в свою чергу, повинні суворо дотримуватись правил виробничої та трудової дисципліни [65].

Створення системи охорони праці на підприємстві передбачене Законом України «Про охорону праці». У загальному, законодавство про охорону праці складається з цього Закону, Кодексу законів про працю України, Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів [66].

Охорона праці в приміщенні, де кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці. Це гарантує Конституція України (ч. 4 ст. 43) [66].

Більш детальні вимоги щодо охорони праці, зокрема охорони праці офісних працівників, містять Кодекс законів про працю, Закон України «Про охорону праці», а також інші підзаконні нормативно-правові акти. У відповідності до вимог ст. 153 Кодексу законів про працю України та ст. 6 Закону України «Про охорону праці» на всіх підприємствах, в установах, організаціях створюються безпечні і нешкідливі умови праці. Забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці покладається на власника або уповноважений ним орган. Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам нормативних актів про охорону праці [62].

Стаття 158 Кодексу законів про працю України встановлює обов'язок власника або уповноваженого ним органу вживати заходів щодо полегшення і оздоровлення умов праці працівників шляхом впровадження прогресивних технологій, досягнень науки і техніки, засобів механізації та автоматизації виробництва, вимог ергономіки, позитивного досвіду з охорони праці, зниження та усунення запиленості та загазованості повітря у виробничих приміщеннях, зниження інтенсивності шуму, вібрації, випромінювання [62].

Згідно з ч. 1 ст. 13 Закону України «Про охорону праці» роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці [62].

Робочі місця офісних працівників, обладнані персональними комп'ютерами (далі – робочі місця), повинні відповідати вимогам «Правил

охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин», затверджених Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 26.03.2010 року № 65 (Правила), та «Державних санітарних правил і норм роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 10.12.98 р. [66]. Правила поширюються на всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності, які у своїй діяльності здійснюють роботу, пов'язану з персональними комп'ютерами, у тому числі на тих, які мають робочі місця, обладнані персональними комп'ютерами і периферійними пристроями. Зазначені нормативно-правові акти встановлюють санітарно-гігієнічні вимоги до приміщення, в якому розташоване робоче місце, власне до робочого місця, освітлення, рівнів вібрації і шуму, мікроклімату в приміщенні [65].

Будівлі та приміщення, де розміщені робочі місця, повинні відповідати вимогам нормативно-технічної та експлуатаційної документації виробника персональних комп'ютерів. Будівлі та приміщення, де розміщені робочі місця операторів, мають бути не нижче другого ступеня вогнестійкості. Для всіх будівель і приміщень, де знаходяться робочі місця, повинно бути визначено клас зони згідно з наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці 40.1-1.01-97. Не дозволяється розташування приміщень з робочими місцями у підвалах і цокольних поверхах. Площа приміщення має бути не менше 6,0 м^2. із розрахунку на одне робоче місце, а об'єм – не менше 20,0 м^3. Віконні прорізи приміщень для роботи з персональними комп'ютерами мають бути обладнані регульованими пристроями (жалюзі, завіски, зовнішні козирки). Для внутрішнього оздоблення приміщень з персональними комп'ютерами слід використовувати дифузно-відбивні матеріали з коефіцієнтами відбиття для стелі 0,7-0,8, для

стін 0,5-0,6. Покриття підлоги повинне бути матовим з коефіцієнтом відбиття 0,3-0,5. [66]

Поверхня підлоги має бути рівною, неслизькою, з антистатичними властивостями. Забороняється для оздоблення інтер'єру приміщень з персональними комп'ютерами застосовувати полімерні матеріали (деревинно-стружкові плити, шпалери, що миються, рулонні синтетичні матеріали, шаруватий паперовий пластик), що виділяють у повітря шкідливі хімічні речовини [63, с. 648].

Приміщення можуть обладнуватись шафами для зберігання документів, магнітних дисків, полицями, стелажами, тумбами тощо з урахуванням вимог до площі приміщень. Заземлені конструкції, що знаходяться в приміщеннях, де розміщені робочі місця (батареї опалення, водопровідні труби, кабелі із заземленим відкритим екраном), мають бути надійно захищені діелектричними щитками або сітками з метою недопущення потрапляння працівника під напругу [65].

Приміщення, де розміщені робочі місця, мають бути оснащені системою автоматичної пожежної сигналізації і вогнегасниками відповідно до вимог чинного законодавства України. Проходи до засобів пожежогасіння мають бути вільними. У приміщеннях, в яких розташовані робочі місця, слід щоденно робити вологе прибирання. Крім того, ці приміщення мають бути оснащені аптечками першої медичної допомоги, а при них мають бути обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження [66].

Рис. 4.1. Організація та обладнання робочого місця [64, с. 96].

При розміщенні робочих столів з персональними комп'ютерами слід дотримуватись певних правил (рис. 4.1): відстань між бічними поверхнями персональних комп'ютерів 1,2 м.; відстань від тильної поверхні одного персонального комп'ютера до екрана іншого – 2,5 м. За потреби особливої концентрації уваги під час виконання робіт суміжні робочі місця операторів необхідно відділяти одне від одного перегородками висотою 1,5 — 2 м [66, с. 280].

Конструкція робочого місця користувача персонального комп'ютера має забезпечити підтримання оптимальної робочої пози офісного працівника. Конструкція робочого столу має відповідати сучасним вимогам ергономіки і забезпечувати оптимальне розміщення на робочій поверхні використовуваного обладнання (дисплея, клавіатури, принтера) і документів. Висота робочої поверхні робочого столу має регулюватися в межах 680-800 мм, а ширина і глибина – забезпечувати можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: 600-1400 мм, глибина – 800-1000 мм) [65, с. 505].

Робочий стіл повинен мати простір для ніг заввишки не менше ніж 600 мм, завширшки не менше ніж 500 мм, завглибшки (на рівні колін) не менше ніж 450 мм, на рівні простягнутої ноги не менше ніж 650 мм. Робочий стілець має бути підйомно-поворотним, регульованим за висотою, з кутом і нахилу сидіння та спинки і за відстанню від спинки до переднього краю сидіння поверхня сидіння має бути плоскою, передній край – заокругленим. Висота спинки стільця має становити (300+-20) мм, ширина - не менше ніж 380 мм, радіус кривизни горизонтальної площини – 400 мм. Кут нахилу спинки має регулюватися в межах 1-30 градусів від вертикального положення. Відстань від спинки до переднього краю сидіння має регулюватися в межах 260-400 мм [64, с. 505].

Монітор має розташовуватися на оптимальній відстані від очей користувача, що становить 600-700 мм, але не ближче ніж за 600 мм з урахуванням розміру літерно-цифрових знаків і символів [64]. Розташування екрана монітору має забезпечувати зручність зорового спостереження у вертикальній площині під кутом +30 градусів до нормальної лінії погляду працівника. Клавіатуру слід розташовувати на поверхні столу на відстані 100-300 мм від краю, звернутого до працюючого [65]. У конструкції клавіатури має передбачатися опорний пристрій (виготовлений із матеріалу з високим коефіцієнтом тертя, що перешкоджає мимовільному її зсуву), який дає змогу змінювати кут нахилу поверхні клавіатури у межах 5-15 градусів [65, с. 336].

Приміщення для роботи з персональними комп’ютерами мають бути обладнані системами опалення, кондиціонування повітря, або припливно витяжною вентиляцією. У приміщеннях на робочих місцях мають забезпечуватись оптимальні значення параметрів мікроклімату: температури, відносної вологості й рухливості повітря у відповідності до ГОСТ 12.1.005-88, СН 4088-86 [64].

Освітлення приміщення, в яких встановлені персональні комп’ютери, повинні мати природне та штучне освітлення відповідно до державних будівельних норм України ІІ-4-79 [65].

Природне освітлення має здійснюватися через світлові прорізи, орієнтовані переважно на північ чи північний схід і забезпечувати коефіцієнт природною освітленості (КПО) не нижче ніж 1,5%. Розраховується КПО за методикою, викладеною в державних будівельних норм України ІІ-4-79. Штучне освітлення в приміщеннях з робочими місцями має здійснюватися системою загального рівномірного освітлення [64].

Зазначення освітленості на поверхні робочого столу в зоні розміщення документів має становити 300-500 лк. Якщо ці значення освітленості неможливо забезпечити системою загального освітлення, допускається використовувати місцеве освітлення. При цьому світильники місцевого освітлення слід встановлювати таким чином, щоб не створювати відблисків на поверхні екрана. Як джерела світла в разі штучного освітлення мають застосовуватись переважно люмінесцентні лампи типу ЛБ. У разі влаштування відбитого освітлення у приміщеннях, де переважним чином працюють з документами, допускається застосування металогалогенних ламп потужністю 250 Вт [64].

Устаткування, що становить джерело шуму (АЦП, принтери), слід розташовувати поза приміщеннями, де знаходяться робочі місця. Для забезпечення допустимих рівнів шуму на робочих місцях слід застосовувати засоби звукопоглинання, вибір яких має обґрунтовуватись спеціальними інженерно-акустичними розрахунками. Значення характеристик вібрації на робочих місцях мають не перевищувати допустимі відповідно до ГОСТ 12.1.012-90 [65, с. 280].

Персональні комп’ютери, периферійні пристрої, інше устаткування (апарати управління, контрольно-вимірювальні прилади, світильники),

електропроводи та кабелі за виконанням і ступенем захисту мають відповідати класу зони, мати апаратуру захисту від струму короткого замикання та інших аварійних режимів. Під час монтажу та експлуатації ліній електромережі необхідно повністю унеможливити виникнення електричного джерела загоряння внаслідок короткого замикання та перевантаження проводів, обмежувати застосування проводів з легкозаймистою ізоляцією і за можливості, застосовувати негорючу ізоляцію [66].

У приміщенні, де одночасно експлуатуються понад п’ять персональних комп’ютерів і периферійних пристроїв, на помітному та доступному місці встановлюється аварійний резервний вимикач, який може повністю вимкнути електричне живлення приміщення, крім освітлення. Персональні комп’ютери і периферійні пристрої повинні підключатися до електромережі тільки за допомогою справних штепсельних з’єднань і електророзеток заводського виготовлення. Не допускається підключати персональні комп’ютери та периферійні пристрої до звичайної двопровідної електромережі, в тому числі з використанням перехідних пристроїв [65, с. 280].

При організації праці, що пов’язана з використанням персональних комп’ютерів, для збереження здоров’я працюючих, запобігання професійним захворювання і підтримки працездатності слід передбачити внутрішньозмінні регламентовані перерви для відпочинку [60]. Внутрішньозмінні режими праці і відпочинку мають передбачати додаткові нетривалі перерви в періоди, що передують появі об’єктивних і суб’єктивних ознак стомлення і зниження працездатності [66].

Протягом дня мають передбачатися: перерви для відпочинку і вживання їжі (обідні перерви); перерви для відпочинку і особистих потреб (згідно з трудовими нормами); додаткові перерви, що вводяться для окремих професій з урахуванням особливостей трудової діяльності [66].

Тривалість обідньої перерви визначається чинним законодавством про працю і Правилами внутрішнього трудового розпорядку. Встановлюються такі внутрішньо змінні режими праці та відпочинку на роботі з 8-годинній денній робочій зміні в залежності від характеру праці: для розробників програм слід призначати регламентовану перерву для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожну годину роботи за персональним комп'ютером; для операторів персональних комп'ютерів слід призначати регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години; для операторів комп'ютерного набора слід призначати регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 10 хвилин після кожної години роботи за персональним комп'ютером [65]. У всіх випадках, коли виробничі обставини не дозволяють застосувати регламентовані перерви, тривалість безперервної роботи з персональним комп'ютером не повинна перевищувати 4 години. При 12-годинній робочій зміні регламентовані перерви повинні встановлюватися в перші 8 годин роботи аналогічно перервам при 8-годинній робочій зміні, а протягом останніх 4-х годин роботи, незалежно від характеру трудової діяльності, через кожну годину тривалістю 15 хвилин [64].

У відповідності до ст. 43 Закону України «Про охорону праці» за порушення законодавства про охорону праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами виконавчої влади з нагляду за охороною праці до сплати штрафу в порядку, встановленому законом [62]. Сплата штрафу не звільняє юридичну або фізичну особу, яка відповідно до законодавства використовує найману працю, від усунення виявлених порушень у визначені строки. Максимальний розмір штрафу не може перевищувати п'яти відсотків середньомісячного фонду заробітної плати за попередній рік юридичної чи фізичної особи, яка найману працю [62].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснення ефективної політики, націленої на вирішення проблем розвитку сільських територій, є одним з важливих загальнодержавних завдань, і є одним із напрямів досягнення сучасних соціально-економічних стандартів життя суспільства, що склалися у світі.

Ефективний розвиток села у форматі сільських громад може відбуватися за умови, якщо громада буде дієво використовувати політико-правові, соціально-економічні та соціокультурні чинники розвитку.

Березанська селищна територіальна громада - територіальна громада в Україні, в Миколаївському районі Миколаївської області. Адміністративний центр - смт Березанка. Площа громади - 443,77 км², населення - 8696 мешканців. Утворена 11 серпня 2017 року шляхом об'єднання: Березанської селищної ради та Василівської, Калинівської, Лиманівської, Матіясівської сільських рад.

Сильні сторони Березанської громади: вдале географічне розташування, наявність значних площ території та земельних ресурсів, можливості розвитку галузі сільськогосподарського виробництва та переробки вирощеної продукції, кваліфікована робоча сила. Слабкі сторони громади: зношеність основних фондів, значна енергомісткість житлово-комунального господарства, низький рівень залучення інвестицій, нерозвинутість ринку туристичних послуг, втрата родючості земель, несприятлива екологічна ситуація через діяльність агрохолдингів, високий рівень міграції, старіння населення громади.

Доходи Березанської селищної ради виступають джерелом забезпечення поточних потреб громади та служать цілям забезпечення її довгострокового розвитку. При цьому доходи бюджету селищної громади складаються з власних та переданих з державного бюджету на безповоротній основі (міжбюджетних трансфертів).

Завдяки проведенню реформи децентралізації за останні минулі роки спостерігається значне зростання доходної частини досліджуваного місцевого бюджету.

Зростання доходів спеціального фонду селищної ради у 2020 році порівняно з попереднім періодом дорівнювало 35,00 тис. грн., тобто вони збільшились у вісім разів, у той час як результатами діяльності 2021 року їх значення збільшилося на 28,3 тис. грн., або на 70%.

У структурі податкових надходжень Березанської селищної ради у 2021 році провідну позицію займали місцеві податки. Їх величина разом складала 2474,5 тис. грн., або 93,2% від податкових надходжень селищної ради за останній минулий рік. Внутрішні податки натовари та послуги за цей період були рівні 156,0 млн. грн., або 5,9% від всієї суми податкових надходжень у 2021 році. Інші податки та збори й податок на прибуток комунальних підприємств займали порівняно незначну частку податкових надходжень селищної ради (відповідно 0,7% та 0,2%).

Що стосується суми неподаткових надходжень до бюджету селищної ради, то якщо у 2020 році їх величина була рівна 32,7 тис. грн, то у 2021 – вже 64,0 тис. грн., що на 31,3 тис. грн., або на 95,7% більше. При цьому частка цих надходжень у загальній структурі майже не змінилася (2,2% у 2020 р. та 2,3% у 2021 році).

Основною метою Плану соціально-економічного розвитку Березанської об’єднаної територіальної громади є створення умов для повноцінного незалежного функціонування об’єднаної громади, через зростання добробуту та підвищення добробуту населення, забезпечення позитивних змін в економіці, підвищення її конкурентоспроможності як основи для гармонійного зростання стандартів та показників економічного розвитку.

На території громади, як і взагалі в області гостро стоїть питання раціонального використання робочої сили, її правильний поділ між

галузями господарства, ліквідація безробіття, та інше. На сьогодні дуже актуальною є необхідність постійного підвищення якості робочої сили. Збільшується кількість працюючих з вищою освітою, причому найвищий освітній рівень мають штатні працівники державного управління та фінансової діяльності. В цей же час найнижчий освітній рівень мають штатні працівники сільського господарства.

Сьогодні існує значна концептуальна роздробленість поняття «демократичне врядування», а саме виокремлено концепції: нового державного управління (нового публічного менеджменту); належного (доброго, ефективного) врядування; політичних мереж; співвідношення демократичного врядування і публічного управління, а також із публічним адмініструванням; ефективного державного управління.

Виходячи з того, що територіальний розвиток логічно визначено, як синтезоване поняття, структурними компонентами якого є політичний, економічний, соціальний, екологічний розвиток у певному просторі, а модель розвитку території – як просторову модель політикоеколого-соціо-економічного розвитку або просторову модель політикосталого розвитку, то реалізація державної політики, яка спрямовується на розвиток територій здійснюється з метою політичного, економічного, соціального, екологічного розвитку у певному просторі, шляхом застосування найбільш доцільних інструментів для досягнення такої мети. Нами адміністративний район розглядається як єдність соціального, економічного, культурного, природно- кліматичного та політичного простору. Отже, система публічної влади має єдину структуру, що включає в себе географічну, економічну, політико- адміністративну, етнічну, соціокультурну, правову, політичну підструктури і відповідні цим підструктурам соціальні інститути управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Авт.: Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Романова В.В. та ін. Національний інститут стратегічних досліджень. – К.:2019. – 115 с.
2. Децентралізація в Україні: досягнення, надії і побоювання. Український незалежний центр політичних досліджень. – К.: 2017.- с. 28.
3. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцеве самоврядування: поняття, суть та форми (види). Право України. 2005. № 1. С. 21.
4. Грицяк І. А. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація [Текст] / І. А. Грицяк. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. — 487 с.
5. Роман В. Досвід децентралізації та деконцентрації влади країн ЄС / В. Роман // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2016. - Вип. 2. - С. 51-58.
6. Дорош У.М. До визначення поняття децентралізації влади. Ефективністьдержавного управління. - 2017. - Вип. 3. - С.130-137.
7. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kyiv.fpsu.org.ua/index.php/ sotsialnyi-dialoh/uhody-pro-spivpratsiu/240-zarubizhnij-dosvid-provedennya- detsentralizatsijnikh-reform
8. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
9. Децентралізація влади. 5 необхідних кроків для проведення реформи:

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/5_steps

10. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування та децентралізація. Законодавство (навчальний модуль) / А. Ткачук. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 80 с.
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015р. № 157-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
12. Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад: Закон України від 09.02.2017р. № 1851–VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://zakon2.rada.gov.ua
13. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014р. № 1508-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
14. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015р. № 156-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
15. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів до місцевих бюджетів: Закон України від 08.09.2016р. № 1509-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статусу старости села, селища: Закон України від 09.02.2017р. № 1848-VIII [Електроннийресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

17. Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад: Закон України від 09.02.2017р. № 1851-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів: Закон України від 14.03.2017р. № 1923-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
19. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014р.
20. № 385. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.
21. Деякі питання реалізації у 2018-2020 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2018р. № 733. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
22. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.
23. Державне управління і менеджмент: навч. посібник у таблицях і схемах / [Г. С. Одинцова, Г.І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., Г. С. Одінцової]. –Х.: Харків УАДУ, 2002. – 492 с.
24. Гладій В. І. Реформування системи місцевого самоврядування: досвід Вишеградської групи / В. І. Гладій // Граш. – 2015.– № 12(1).– С. 57-63. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani.

25. Муніципальне право України: Підручник / В. Ф. Погорійко, О. Ф. Фрицький, М. О. Баймуратов та ін.; За ред. В. Ф. Погорійка, О. Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
26. Основна проблема реформи децентралізації: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dif.org.ua/article/osnovna-problema-reformi-detsentralizatsii-vidsutnist-zakonodavchogo-regulyuvannya
27. Рубікон децентралізації – успіхи головної реформи останніх 4 років: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://agropolit.com/spetsproekty/425- rubikon-detsentralizatsiyi-uspihi-golovnoyi-reformi-ostannih-4-rokiv
28. Миколаївська обласна державна адміністрація: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.zoda.gov.ua/news/48386/na-zasidanni-robochoji-grupi- rozglyanuto-propozitsiji-shodo-udoskonalennya-administrativno-teritorialnogo- ustroju-zaporizkoji-oblasti.html
29. Веб-портал "Децентралізація": [Електронний ресурс]. – Режимдоступу: https://decentralization.gov.ua
30. Про затвердження перспективного плану формування територій громад Миколаївської області: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.05.2020р.
31. № 625-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
32. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020р. № 807-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
33. АТЛАС адміністративно-територіального устрою Миколаївської області:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zoda.gov.ua
34. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо приведення у відповідність положень бюджетного законодавства у зв’язку із

завершенням адміністративно-територіальної реформи: Закон України від 17.09.2020р. № 907- VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

35. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
36. Державна міграційна служба України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dmsu.gov.ua/news/region/5502.html
37. Веселівська селищна територіальна громада: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://veselivska-gromada.gov.ua/news/1544444626/
38. Якимівська ОТГ: [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://yakymivska.gromada.org.ua/
39. Новобогданівська сільська рада: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://novobogdanivka.rada.org.ua/
40. Преображенська об'єднана територіальна громада: [Електронний ресурс].
41. –Режим доступу: https://preobrazhenska-gromada.gov.ua/ Широківська громада: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://shyroke.org.ua/
42. Стратегія регіонального розвитку Миколаївської області на період до 2027 року: Рішення Миколаївської обласної ради від 12.12.2019 №134 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zoda.gov.ua
43. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997р.
44. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua
45. Фінансові органи в громадах: Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/news/12908?page=4
46. Камінська Н. В., Бойко Г. В. Еволюція місцевого та регіонального самоврядування в умовах розвитку європейської демократії // Архіви України. – 2014. – №4–5(292-203). – С.73-83.

47. Мельничук А. П’ять років формування нового базового рівня АТУ: успіхи та проблеми реформи в Україні / Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.prostir.ua/
48. Розпорядження голови Миколаївської ОДА від 03.12.2018 № 635 «Про створення обласної робочої групи з підготовки пропозицій щодо проекту законодавчого акта про удосконалення адміністративно-територіального устрою Миколаївської області» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zoda.gov.ua
49. Індикатори успішності та їх інструменти в системі управління місцевими громадами: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/610/indykatory_cmprsd_.pdf
50. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін. за наук. ред. д-ра екон. наук. Жаліла Я. А. – Київ : НІСД, 2020. – 153 с.
51. Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. — 300 с. Досвід децентралізації у країнах Європи : зб. док. Пер. з іноз. мов / Заг. ред. В. Б. Гройсмана. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. – 766 с.
52. Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. — 300 с.

53. Публічне управління як системне суспільне явище: Михненко А.М., Грущинська Н.М., Жовнірчик Я.Ф. та інші К.: НАУ, 2019. – 450 с.
54. Публічне управління та національна безпека: монографія / А.М. Михненко, Н.М. Грущинська; за ред. д-ра істор. наук, проф. А.М. Михненка та д-ра екон. наук, доц. Н.М. Грущинської. – К.: НАУ, 2019 – 328 с.
55. Технологічні трансформації економіки України в умовах сучасних глобальних процесів: Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук.журнал. – К.: НАУ, 2014. - №1 – 225 с. - С.43-49
56. Сьомич М. І. Особливості сучасних моделей публічного управління. Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7, № 4. С. 44-52.
57. Світогосподарські трансформації в умовах четвертої промислової революції та мережевої економіки (Н. М. Грущинська) // К. Видавничий дім
58. «Кондор». – 2019. – С.245-294.
59. Стратегічне планування у громаді (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук, Василь Кашевський, Петро Мавко. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 96 с.
60. Камінська Н. В., Бойко Г. В. Еволюція місцевого та регіонального самоврядування в умовах розвитку європейської демократії // Архіви України. – 2014. – №4–5(292-203). – С.73-83.
61. Македонська Н.В. Світовий досвід бюджетної децентралізації та шляхи його впровадження в Україні/Л.М. Клівіденко, Н.В. Македоцька//Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017 № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/6-2017-ukr

62. Закон України «Про охорону праці» № 49, Ст. 668. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text
63. Пістун І. П. Охорона праці. Законодавство. Організація роботи : навч. посіб. / «Тріада плюс». Львів. 2019, с. 648.
64. Батлук В. А., Білінський Б. О., Ковалишин В. В., Мірус О. Л., Основи охорони праці в підрозділах МНС України: навч. посіб. «Афіша». Львів. 2020, с. 505
65. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці: підруч. 3-тє вид., перероб. і доп. «Укр. акад. друкарства». Львів. 2019, с. 336
66. Бедрій Я. І., Геврик Є. О., Кіт І. Я., Мурін О. С., Єнкало В. М.; Охорона праці: Навч. посіб. ред. «Укр. держ. лісотехн. ун-т.». Львів. 2020, с. 280.